

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS**

Agneta Norvilaitė

**SOCIALINIO TEISINGUMO LIETUVOS AUKŠTAJAME
MOKSLE SAMPRATA IR SUBJEKTYVUS VERTINIMAS**

Magistro baigiamasis projektas

Vadovė
Doc. dr. Irena Luobikienė

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
POLITIKOS IR VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

TVIRTINU

L.e. instituto direktorės pareigas

Doc. dr. Audronė Telešienė

SOCIALINIO TEISINGUMO LIETUVOS AUKŠTAJAME
MOKSLE SAMPRATA IR SUBJEKTYVUS VERTINIMAS

Baigiamasis magistro projektas

Studijų programa M7256M21

Socialinė politika (Kodas 621L4002))

Vadovas

Doc. dr. Irena Luobikienė

Projektą atliko

Agneta Norvilaitė

Recenzentas

Prof. G. Merkys

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

AGNETA NORVILAITĖ

(Studento Vardas Pavardė)

Socialinė politika, II kursas

(Studijų programa, kursas)

Baigiamojo projekto „Socialinio teisingumo Lietuvos aukštajame moksle samprata ir subjektyvus
vertinimas“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2016 01 06

(Data)

Kaunas

(Vieta)

Patvirtinu, kad mano magistro baigiamasis projektas tema „Socialinio teisingumo Lietuvos aukštajame moksle samprata ir subjektyvus vertinimas“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(data)

TURINYS

SANTRUMPŲ ŽODYNĖLIS.....	5
LENTELĖS.....	6
PAVEIKSLAI.....	7
SUMMARY.....	8
ĮVADAS.....	9
1. SOCIALINIS TEISINGUMAS LIETUVOS AUKŠTAJAME MOKSLE TEORINIŲ ASPEKTU.....	11
1.1. Švietimo politika gerovės valstybės teoriniu aspektu.....	11
1.2. Socialinio teisingumo teorinės įžvalgos.....	15
1.3. Socialinis teisingumas aukštajame moksle.....	19
2. SOCIALINIO TEISINGUMO LIETUVOS ŠVIETIME TEISINIS REGULIAVIMAS.....	27
3. SOCIALINIO TEISINGUMO LIETUVOS AUKŠTAJAME MOKSLE TYRIMO METODIKA.....	31
4. SOCIALINIO TEISINGUMO LIETUVOS AUKŠTAJAME MOKSLE SUBJEKTYVAUS VERTINIMO TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ.....	35
4.1. Empirinio tyrimo rezultatų analizė.....	35
4.2. Empirinio tyrimo rezultatų apibendrinimas.....	52
REKOMENDACIJOS.....	56
IŠVADOS.....	57
LITERATŪRA.....	58
PRIEDAI.....	61

SANTRUMPŲ ŽODYNĖLIS

Aukštasis mokslas – „aukščiausias ugdymo lygmuo, įvairiais aspektais įgyvendinantis mokslinius tyrimus, kurie apima bendrąjį ir profesinį ugdymą ir asmenybės tobulinimą“ (Jankauskienė, Liepuonienė, 2010).

Švietimo politika – „tai viena iš valstybės sudedamųjų politikos dalių, teorinių idėjų, tikslų ir uždavinių, praktinių priemonių, skirtų švietimui plėtoti, visuma. Tai ekonominių, organizacinių, socialinių ir kitų priemonių sistema su tiesioginiais ir grįžtamaisiais ryšiais tarp jos sudedamųjų elementų“ (Zacharova, 2009, p. 255)

Socialinė politika – „valstybės instrumentas kuriant visuomenės gerovę, atsižvelgiant į žmogaus teises ir visuomenės poreikius“ (Vaidelytė, 2007).

Socialinis teisingumas – „pagrindinis tikslas yra atsakyti į klausimą, kaip paskirstyti ribotas gėrybes tam tikros visuomenės nariams, kad paskirstymas būtų laikomas teisingu“ (Bieliauskaitė, 2009).

Gerovės valstybė – „valstybės prisiimtą atsakomybę garantuojanti socialiai priimtina gerbūvį savo piliečiams“ (Esping-Andersen, 1990).

Stratifikacija – "visuomenės susiskaidymas į socialinius sluoksnius pagal išsilavinimą, profesiją, darbo užmokestį“ (Tarptautinių žodžių žodynas, 2008 p.467).

Dekomodifikaciją – „apibrėžia laipsnį, kuriuo asmuo yra išvaduojamas nuo poreikio dirbti, išlaikant pagrindinius gyvenimo standartu“ (Hampden-Thomson (2001), cituojama pagal Jurgens, 2005, p. 5).

LENTELĖS

1 lentelė. Švietimo politikos charakteristikos pagal Taylor, Rizvi, Lingard ir Henry (1998).....	13
2 lentelė. Socialinio teisingumo teorinis paaiškinimas	16
3 lentelė. Socialinio teisingumo įgyvendinimas švietimo politikoje remiantis gerovės valstybės modeliai	18
4 lentelė. Studentų skaičius aukštosiose mokyklose 2007-2014 m.	21
5 lentelė. Finansuojamų vietų kiekis aukštosios mokyklose 2007 – 2014 metai	21
6 lentelė. Mokamų studijų studentų kiekis aukštosiose mokyklose	22
7 lentelė. Socialinio teisingumo formų įgyvendinimo tendencijos Lietuvos aukštajame moksle	25
8 lentelė. Informantų charakteristika	34
9 lentelė. Informantai apie gerovės valstybės sampratą.....	36
10 lentelė. Tiriamųjų pateikiamos socialinio teisingumo gerovės valstybėje sampratos.....	38
11 lentelė. Informantų supratimu, kaip pasireiškia socialinis teisingumas gerovės valstybėje.....	41
12 lentelė. Socialinis teisingumas aukštajame moksle.....	43
13 lentelė. Socialinio teisingumo formos aukštajame moksle.....	44
14 lentelė. Socialinio teisingumo formos studijuojamoje aukštojoje mokykloje	46
15 lentelė. Socialinių formų trūkumas tiriamųjų nuomone	49
16 lentelė. Demografinis klausimas. Aukštoji mokykla	51
17 lentelė. Demografinis klausimas. Studijuojamas kursas	51
18 lentelė. Tiriamųjų priklausymas socialiniai mažumos grupei	52

PAVEIKSLAI

1 pav. Meuret D. (2001) Teisingumo rodiklių sudarymo schema.....	17
2 pav. Tyrimo organizavimo loginė schema, sudaryta darbo autorės.....	1
3 pav. Imties loginė schema, sudarė darbo autorė	33

Norvilaitė Agneta. *The Conception and Subjective Assessment of Social Justice in Lithuanian Higher Education*. Master's Thesis in Social Policy. Supervisor assoc. prof. dr. Irena Luobikienė. Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities. Kaunas University of Technology.

Research area and field: Social Justice in Lithuanian Higher Education

Key words: social policy, social justice, higher education.

Kaunas, 2016. 61 p.

SUMMARY

The relevance of the research. The government creates social politics by which the social standing becomes the core in the society. In the highest degree of education this aspect guarantees the equal opportunities in the pursuit of higher education where your sex, age, race, financial standing and other differences do not matter. The higher education is regulated by the acts of law, educational study and the educational systems laws, which do focus on the social standing. In the acts of law it is stated on how it is supposed to develop in the higher education schools. To figure out the social existence in the higher levels of educational schools the need of analyzing, creating and seeing in which forms it does appear in these higher educational schools.

The problem of the research. How the the social rightness is seen by the study participants?

The aim of the research. To discuss the social rightness at the higher levels of education in Lithuania.

Objectives of the research.

1. To discuss the social rightness at the higher levels of education in theoretical aspect.
2. To discuss the acts of law in the social rightness.
3. To analyze the understanding and the manifestation of social rightness in the higher levels of education.

Research subject. The social rightness on how its seen by the government.

Research methods. In preparing this masters degree project methods used: the educational analysis, law document analysis and almost a structural interview method with content analysis.

Conclusions. In the pursuit of the social rightness well being in the higher levels of education the focus of and the priority is the actual ability to be able to study in higher levels of education. Without being judged by your sex, race, age, social group or where you live at.

IVADAS

Darbo aktualumas. Socialinis teisingumas tai yra veiksnys būdingas gerovės valstybės modeliui. Tuo tarpu toks šalies politinis statusas yra kiekvienos valstybės siekiamybė. Norint, jog tai nebūtų tik teorinis statusas, valstybė privalo suteikti savo visuomenei visas galimybes tobulėti bei užtikrinti socialinį teisingumą visose srityse. Pagal Bernoto ir Guogio (2003) pateikiamą gerovės valstybės teoriją akcentuojama, jog jos gyventojai yra materialiai stiprūs, savarankiški bei patriotiški. Visuomenė dirba savo šalies naudai, nes ji jiems suteikė galimybes tapti tolygiai bendruomenės daliai. Vakarų šalių mokslininkai išskiria keletą gerovės valstybės modelių. Dažniausiai yra akcentuojami šie: *liberalusis*, pirmenybę teikiantis rinkai; *socialdemokratinis*, kurio prioritetas yra valstybė ir *konservatyvusis*, pagal kurį svarbiausia įsipareigojimas išsaugantis tradicinę šeimą (Bernotas, Guogis, 2003, p. 9-10). Remiantis šia teorija galima daryti išvadą, jog norint pasiekti gerovės valstybės modelį, reikia savo piliečiams užtikrinti visas socialines garantijas, tokias kaip sveikatos paslaugos, mokslas bei kiti gyvenimui būtini veiksniai, kurių gavimą įtakoja valstybės vykdoma politika. Norint išugdyti pilnavertį visuomenės narį, reikia suteikti galimybes tobulėti, nepaisant jo socialinės padėties ar šeimos statuso. Ir būtent aukštasis mokslas yra ta sritis, kuri jaunam asmeniui suteikia galimybę tobulėti kaip asmenybei, gilinti savo žinias bei tobulinti gebėjimus, kurie gali padėti kurti geresnę šalies politiką, stipresnės valstybės pagrindą.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo įstatyme yra nurodyta, jog „Mokslo ir studijų misija – padėti užtikrinti šalies visuomenės, kultūros ir ūkio klestėjimą, būti kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio visaverčio gyvenimo atrama ir paskata, tenkinti prigimtinių pažinimo troškimą“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo įstatymas, 2009). Šiame įstatyme pabrėžiama, jog išsilavinimas yra kiekvieno asmens ramstis ir akcentuoja, jog „Lietuvos mokslo ir studijų politika laiduoja mokslo ir studijų kokybę, visų šalies piliečių lygias teises įgyti aukštąjį išsilavinimą ir sąlygas geriausiems dirbti mokslinį darbą, siekti mokslinio ir kūrybinio tobulėjimo, rūpinasi mokslo ir studijų sistemos atitiktimi visuomenės ir ūkio poreikiams, remia jos atvirumą ir integraciją į tarptautinę mokslinių tyrimų ir aukštojo mokslo erdvę“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo įstatymas, 2009). Tuo būdu Lietuvos socialinė politika siekia užtikrinti aukštajame moksle socialinį teisingumą, visuotinį prieinamumą ir lygias galimybes įgyti aukštąjį išsilavinimą visiems šalies piliečiams. Šių galimybių negali riboti toki veiksniai, kaip: materialiniai aspektai, negalia, lytis, etninė priklausomybė ir pan.

Temos ištirtumas. Socialinį teisingumą aukštajame moksle gerovės valstybės kontekste yra analizavę nemažai mokslininkų, tokių kaip: Titmuss (1974), kuris pirmasis pateikė gerovės valstybės sampratą, G. Esping-Andersen (1997, 1999) nagrinėjęs gerovės valstybės sąvokas ir jas pritaikęs politikos

mokslams, Meuret (2001) mokslininkas gilinęsis į socialinio teisingumo aspektus švietime, McLaren (2007) analizavęs švietimo sferos ypatumus ir kt. Tuo tarpu Lietuvos mokslininkai analizavę šias temas: Guogis (2004) kurio pagrindiniai tyrimo objektai gerovės valstybė ir socialinis teisingumas, Smalskys (2005) analizavęs gerovės valstybės kontekstą socialinėje politikoje, Aidukaitė (2010) nagrinėjusi švietimo gaires, Žalimienė, Lazutka, Skučienė, Kazakevičiūtė, Navickė, Ivaškaitė- Tamošiūnė (2011) mokslininkai, kurie nemažai dėmesio skyrė socialiniam teisingumui švietimo sferoje, Želvys R. (2013), nagrinėjęs aukštąjį mokslą ir jo pasiekiamumą ir kt.

Darbo problema – kaip studijų proceso dalyviai (studentai ir aukštųjų mokyklų dėstytojai) suvokia socialinį teisingumą?

Darbo tikslas – aptarti socialinio teisingumo sampratą ir subjektyvų vertinimą Lietuvos aukštajame moksle

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti socialinį teisingumą aukštajame moksle teoriniu aspektu
2. Aptarti socialinio teisingumo švietime teisinį reguliavimą
3. Atskleisti socialinio teisingumo Lietuvos aukštajame moksle sampratą atliekant subjektyvų vertinimą

Tyrimo objektas – socialinio teisingumo samprata ir subjektyvus vertinimas Lietuvos aukštajame moksle

Tyrimo metodai. Rengiant magistro baigiamąjį projektą buvo naudoti metodai: mokslinės literatūros analizė, teisinių dokumentų analizė ir pusiau struktūruotas interviu metodas bei turinio analizė. Naudojant mokslinės literatūros metodą buvo atskleisti teorinė darbo problematika, tokie kaip socialinio teisingumo, gerovės valstybės ir aukštojo mokslo sampratos, struktūros ir pagrindiniai moksliniai aspektai. Analizuojant teisinius dokumentus buvo akcentuojami pagrindiniai teisiniai dokumentai įtakoiantys socialinio teisingumo vykdymą šalyje ir aukštajame moksle. Interviu metodas padėti atkleisti realią padėti aukštojo mokslo socialinio teisingumo prizmėje. Turinio analizė padėjo susisteminti gautus tyrimo rezultatus.

Tyrimo struktūra. Siekiant iširti socialinio teisingumo aukštajame moksle buvimą buvo atliekamas kokybinis tyrimas bei gautų duomenų turinio analizė.

1. SOCIALINIS TEISINGUMAS LIETUVOS AUKŠTAJAME MOKSLE TEORINIU ASPEKTU

1.1. Švietimo politika gerovės valstybės teoriniu aspektu

Švietimo politika kaip terminas Lietuvoje, formuojamas palyginti neseniai. Kadangi tarybiniu laikotarpiu Lietuvos švietimo politika buvo organizuojama remiantis ideologiniais įsitikinimais, o ne moksliniais pagrindais (Humanizmas, demokratija ir pilietiškumas mokykloje, 2007). Tuo tarpu šiais laikais pagrindiniai švietimo politikos aspektai yra kuriami vadovaujantis valstybių socialine politika, kuri daugeliu atveju yra sudaryta remiantis gerovės valstybės koncepcija.

Analizuojant švietimo politiką pirmiausia atskleidžiama pačios politikos sąvoka. Remiantis Dumbliausku (2000) „žodis „politika“ Lietuvių kalboje sudarytas iš dviejų anglišų žodžių reikšmių bei reiškia du skirtingus dalykus – politics ir policy. „Politics yra nagrinėjama politologijos mokslo tuo atveju kai terminas vartojamas norint įvardinti visuomenės gyvenimo reiškinius, kaip politinių pažiūrų ir interesų formavimąsi“ (Dumbliauskas, 2000, p. 115). Tuo tarpu policy nusakoma, kaip: politika yra tai, ką nutaria daryti arba nedaryti sprendimų priėmėjai švietime ir tai nebūtinai atskiri ar pavieniai sprendimai, bet tolygi kryptingų sprendimų visuma (Bučinskaitė, 2011, p. 57). Pasak H. Heclio (1972), „terminas policy naudojamas kai yra daugiau nei pavieniai sprendimai, bet mažiau nei masiniai socialiniai judėjimai“ (Heclio 1972, cituojama pagal Vaidelytė, 2007, p. 97).

Remiantis Timar (2001) „politika – tai materialinių išteklių kaupimas ir panaudojimas siekiant norima linkme pastūmėti tam tikras institucijas ir organizacijas bei pakeisti individų elgesį“ (Timar 2001, cituojama pagal Bučinskaitė, 2011, p. 7).

Analizuojant konkrečiai švietimo politikos sampratą galima remtis Monkevičiumi (2005), kuris teigia, jog „tai yra sistemingų veiksmų visuma, kuriais kryptingai siekiama įgyvendinti strateginius švietimo sistemos tikslus. Švietimo politiką apima: valdžios naudojamų priemonių visuma, kuria siekiama ugdymo sistemos veiksmingumo ir švietimo, ugdymo bei lavinimo veiksmų strategijos kūrimas, remiantis nustatytais tikslais, uždavimais, principais“ (Monkevičius, 2005).

Švietimo politikos tyrėjas Trowleris (2003) pateikiantis klasikinę švietimo politikos sampratą: „vertybių, idėjų ir įsitikinimų dirbtuvės, kur yra sprendžiama, kokie keliai geriausi organizuoti socialinį gyvenimą ir kaip ištekliai turi būti panaudojami siekiant norimų tikslų. Šios dirbtuvės veikia kaip gairės ir kaip elgesio vertintojai“ (Trowler, 2003, p. 103).

Siejant gerovės valstybę su švietimo politika galima pabrėžti, jog ji suvokiama kaip gerovė visuomenei per socialinę apsaugą, sveikatos draudimą, darbo rinką bei švietimą. Arba kaip teigia Smalskys (2005, p. 87) „Gerovės valstybės kontekste analizuojamos viešosios politikos kryptys, suvokiamos kaip socialinė politika plačiąja prasme, kuri sudaryta iš šių posistemių: darbo užimtumo ir socialinės rūpybos politika, pensijų politika ir šeimos politika“ (Smalskys, 2005, p. 87). Taip pat remiantis Žebrausko (2005) mintimis, „gerovės valstybė turi garantuoti socialinių paslaugų ir pajamų apsaugą arba ji yra atsakinga už socialinės stratifikacijos sistemą visuomenėje. Gerovės valstybės turi didelę įtaką formuojantis socialinėms klasėms šalyje, kadangi ji padeda apibrėžti socialinio solidarumo, klasių pasidalinimo ir statuso diferencijavimo centrą. Socialinei stratifikacijai įtakos turi ir gerovės valstybės struktūra bei dekomodifikacija“ (Žebrauskas, 2005, p. 15).

Šiuolaikinėje gerovės valstybės visuomenėje į socialinių garantijų „krepšelį“ patenka pensijų, nedarbo, ligos ir motinystės draudimai, bet ir kiekvienam piliečiui suteikiama teisė bent jau į nemokamą pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą. Pasak Hega, Hokenmaeir (2002) „socialinių garantijų gausa ir įvairovė, tarp jų ir švietimo garantijos, atskleidžia visuomenės nuomonę į socialinį teisingumą“ (Hega, Hokenmaeir, 2002, cituojama pagal Žalimienė, Lazutka, Skučienė, Aidukaitė, Kazakevičiūtė, Navickė, Tamošiūnaitė, 2011, p. 23). Tokios socialinių paslaugų formos kaip valstybės finansuojamas ikimokyklinis ugdymas, vidurinis mokslas ar aukštojo mokslo studijos yra kiekvienos valstybės pasirinkimas. Kiekviena šalis remiasi tam tikru gerovės valstybės modeliu, tačiau visi jie tam tikra prasme paliečia ir švietimo sferą. Pagrindinės gerovės valstybės kryptys švietime dažniausiai būna: kiekvienam piliečiui garantuojama prieiga į lygiavertį mokslą, nepriklausomai nuo jo lyties, etninės grupės ar socialinės kilmės ir gyvenamosios vietos, kuriant švietimo programas atsižvelgiama į kiekvieno asmens poreikius ir lūkesčius, užtikrinti mokslo ir mokymo kokybę (Žalimienė ir kt. 2011, p. 14).

Pasak Taylor, Rizvi, Lingard ir Henry (1998), švietimo politika pasižymi specifinėmis charakteristikomis, kurios padeda geriau atskleisti jos problematiką bei paaiškina iškilusių problemų atsiradimą bei nusako jų galimus sprendimo būdus (žr. 1 lentelė).

1 lentelė. Švietimo politikos charakteristikos pagal Taylor, Rizvi, Lingard ir Henry (1998) cituojama Žalimienė ir kt., 2011, p. 7-10

Charakteristika	Paiškinimas
Daugiau negu dokumentų rinkimas	Švietimo politika reglamentuojama daugybe dokumentų bei įstatymų, tačiau švietimas yra nuolatos kintanti sfera ir negali būti apibrėžiama tik popieriuje parašytomis taisyklėmis bei reikalavimais. Privaloma remtis ne vieno asmens nuomone, jog būtų galima švietime priimti sprendimą, kuris nulemtų pokyčius.
Įvairiasluoksnė	Švietimo politikoje dalyvauja daugybė asmenų, tačiau ne visi jie yra vienodai aktyvūs šiame procese, todėl remtis visų nuomone nebūtų objektyvu, nes tokiu atveju politikos padarinius pajaus tam tikros asmenų grupės.
Remiasi vertybėmis	Organizuoti švietimo politikos procesus remiantis vertybėmis, kurias norima perduoti visuomenei.
Turi kontekstą	Valstybės švietimo politika pradedama kurti remiantis šalies visuomene, jos kultūra, tradicijomis, valstybės istorija, pragyvenimo lygiu ir pan.
Valstybinio sektoriaus prerogatyva	Švietimo ir kitose viešojo gyvenimo sektoriuose svarbų vaidmenį užima nevyriausybinės organizacijos, bet už socialinės politikos įgyvendinimą vis dar yra atsakingos valstybinės institucijos to pasakoje švietimo politikos formavimas tebėra valstybinio sektoriaus valioje.
Siejasi su kitų sričių politika	Švietimo politika negali būti atskira nuo šalyje vykdomų politikos sričių.
Negali būti įgyvendinta tiesmukai	Įgyvendinti švietimo politiką neužtenka tiktais išleisti naują įstatymą, privalu imtis tiesioginių veiksmų kurie sukeltų tikrus pokyčius valstybėje.
Turi padarynių (numatytų ir nenumatytų)	Švietimo politikos kūrime neįmanoma tiksliai numatyti visų galimų padarinių, todėl būtina pasiruošti visiems galimiems atvejams.

Siekiant nusakyti ar švietimas šiuolaikinėje visuomenėje vykdomas tinkamai yra sukurta vertinimo sistema, kuri turi savo kriterijus: kokybė, efektyvumas ir socialinis teisingumas. Kriterijus studijų kokybė, kurio siekiant užtikrinti nuolatos vykdomos reformos ir įstatyminės pataisos. Sallis (1993) išskiria dvi mokslo kokybės koncepcijas: absoliučią ir santykinę koncepciją. „Pagal absoliučios kokybės koncepciją,

kokybė yra visa tai, kas atliekama siekiant aukščiausių standartų. Šia prasme kokybė naudojama statuso ar pozicijos pranašumui pasiekti. Ji gali būti elitinė, bet ją galima traktuoti, kaip „būti geriausiu“, būti „pačiu geriausiu“ (Česnaitė, 2002).

Socialinis teisingumas ir jo išskėlimas prie prioritetinių sričių švietime reikalauja tinkamai paskirstyti švietimo sistemos teikiamas paslaugas. Dažnai literatūroje naudojamas terminas „lygios galimybės“, tai reiškia, jog visi asmenys turi turėti vienodas galimybes įgyti norimą išsilavinimą (Bučinskaitė, 2011). 1998 m. buvo suformuluoti Lietuvos švietimo reformos antrojo etapo prioritetai, kurie išliko nepakitę ir iki šiandien, tai:

1. ugdymo studijų modernizavimas ir švietimo kokybės kėlimas (orientuojamasi į švietimo kokybės gerinimą);
2. socialinių pedagoginių mokymosi ir studijų sąlygų gerinimas (teisingesnis švietimo teikiamų paslaugų paskirstymas);
3. švietimo sistemos suderinamumas (susijęs su veiksmingesniu švietimo sistemos funkcionavimu).

Nors prioritetinių sričių formuluotės skiriasi, tačiau turima omenyje tie patys svarbiausi švietimo prioritetai – kokybė, efektyvumas, socialinis teisingumas (Bučinskaitė, 2011). Lietuvos švietimo politikoje remiantis mokslininkų darbais bei analizuojant esamą padėtį švietimo politikoje galima ją išskirti į pagrindinius etapus remiantis Bučinskaite, (2011):

I - etapas (iki 1990m. kovo 1d.) šiuo laikotarpiu buvo paskelbta (1988) Tautinės mokyklos koncepcija, atsirado naujoji Lietuvos pedagogų, mokslininkų, menininkų karta, siekianti sukurti naują, savosios tautos kultūrą pagrįstą ugdymo turinio programomis ir vadovėliais.

II - etapas prasidėjo atkūrus Nepriklausomą Lietuvos valstybę: buvo reorganizuotos švietimo valdymo struktūros – Kultūros ir švietimo ministerija, savivaldybių švietimo skyriai. Pradėtas profesinių bei aukštesniųjų mokyklų pertvarkos etapas bei pokyčiai aukštųjų mokyklų sistemoje. Priimtas Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, įteisinęs, konceptualiąsias švietimo reformos nuostatas ir sudaręs juridinį pagrindą švietimo sistemos pertvarkai.

III - etapas (iki 1998m.) kurta vieninga permanentinė Lietuvos švietimo sistema, aprėpianti formalųjį ir neformalųjį švietimą.

VI – etapas (1998-2005). Jame tikrinami bei apibendrinami reformos rezultatai, koreguojama struktūra, programos, vadovėliai (Bučinskaitė, 2011).

V – etapas (2005-dabar). Vienas iš svarbiausių etapų aukštajam mokslui, kadangi per visus prieš tai buvusių etapus buvo įgyvendinta daug įstatyminių reformų, pokyčių visoje sistemoje ir kitų teisinių aspektų. Ko pasakoje aukštasis mokslas Lietuvoje įgavo teisę ne tik kovoti dėl „išlikimo“, bet gilintis į

mokslo kokybę ir prieinamumą. Pagrindinis uždavinys jiems liko nebe susikurti aukštąjį mokslą, o jį tobulinti ir gerinti.

1.2. Socialinio teisingumo teorinės įžvalgos

Šiandieninė švietimo politika yra grindžiama gerovės valstybės principais bei prioritetine sritimi akcentuoja socialinį teisingumą. Pasak Duoblienės (2010) vis dažniau „pradedamas vartoti socialinis teisingumas, kaip terminas geriausiai išreiškiantis ugdytinio įgalinimo sampratą. „Įgalinimas yra demokratijos ir pilietinės visuomenės kūrimo instrumentas. Įgalinimas yra svarbus svarstant švietimą ir ugdymą iš liberalistinės pozicijos, bet apie įgalinimą daug kalbama ir kitu – kritinės pedagogikos požiūriu“ (Duoblienė, 2010 p. 70). Remiantis pedagogikos atstovo McLarenio (2011) nuomone „įgalinimas reiškia ne tik pagalbą moksleiviams suprasti ir įsipareigoti aplinkiniam pasauliui, bet ir suteikti jiems galimybes praktikuoti narsą, kuri reikalinga esant progai keisti socialinę tvarką“ (McLaren, 2007, p. 2011).

Remiantis Duobliene (2010) socialinio teisingumo teorijų ištakos kai kuriais aspektais yra siejamos su klasikinio liberalizmo tradicijomis, tradiciškai – tai kairiosioms ideologijoms priskiriama vertybė. „Kadangi kairiųjų ideologija prie socialinio teisingumo vertybių išskiria lygybę, solidarumą, individo unikalumą, neatsižvelgiant į nuo jo galios ir pajamų. O demokratinės visuomenės grindžiama ideologija vykdo socialinio teisingumo politiką, tačiau socialinis teisingumas suvokiamas ir vykdomas skirtingai: liberalams prioritetas yra asmens autonomija ir pasirinkimo laisvių suteikimas, tuo tarpu konservatoriams socialinis teisingumas negali būti atsietas nuo moralinio teisingumo, dorybių etikos ir bendruomeninių idealų“ (Duoblienė, 2010 p. 75-77).

Posovietinių šalių švietimo specialistai tokie kaip Rado (2001), svarstydami socialinio teisingumo ir lygių galimybių perspektyvą, teigia, jog „politikams prioritetas turėtų būti perėjimas nuo struktūrinių priemonių prie funkcinių ir kiekvieno individualių reikmių užtikrinimas“ (Rado, 2001 cituojama pagal Duoblienė, 2010, p. 71).

Remiantis Bieliauskaitės (2009) sąvokomis galima nusakyti, jog socialinis teisingumas dažnai suvokiamas kaip „socialinių problemų integravimo veiksnys, socialinio stabilumo ir žmogiškumo pagrindas, sukuriantis teisių ir pareigų pusiausvyrą, ribojantis visuomenės sluoksniams naudotis privilegijuota padėtimi bei skatinantis asmenų pasitikėjimą vienas kitu“ (Bieliauskaitė, 2009, p. 120).

„Kiekvienos valstybės naudojama skirtinga socialinė ir švietimo politika neišvengiamai sukelia įvairias pasekmes: skurdo, nedarbo ir nelygybės šalyje lygi, taigi yra susijusi ir su moralinėmis visuomenės vertybėmis bei socialiniu teisingumu“ (Hega, Hokenmaeir 2002, cituojama pagal Žalimienė ir kt. 2011, p. 14). Pasidaro akivaizdu, jog socialinė politika įtakoja visos visuomenės kasdieninį gyvenimą. Paliesdama visas gyvenimo sritis bei visuomenei aktualias problemas. Autorių Žalimienės ir kt. (2011) teigimu įvairiose šalyse atliekami tyrimai įrodo, jog aukštesnį išsilavinimą įgyją asmenys pasižymi geresne sveikatos būkle ir ilgesne gyvenimo trukme, o jų palikuonys užsibrėžia aukštesnius tikslus moksle bei gyvenime (Daniels, Kennedy, Kawachi, Daedalus 1999, cituojama pagal Žalimienė ir kt., 2011, p. 24). Pastebima tendencija, jog aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys gali suteikti geresnes išsilavinimo galimybes savo vaikams, o tada išryškėja socialinė hierarchija šiuolaikinėje visuomenėje. Siekiant mažinti socialinį susiskirstymą visuomenėje ir suteikti kiekvienam asmeniui socialinį saugumą yra reikalinga socialinė politika ir socialinio teisingumo vystymas visose politikos srityse (Žalimienė ir kt., 2011).

Mokslininkas Meuret (2001) išskiria ir pateikia tris pagrindinius socialinio teisingumo teorijos raidos tikslus ir analizuoja pagrindinius modelius:

1. idealios valstybės (teisingumo principais besiremiančios valstybės modelį);
2. argumentus paaiškinančius valstybės (kodėl tokia valstybė yra teisinga modelis);
3. valstybes pagal teorijos taikymo sritį modelis.

Dažniausiai sutinkamos socialinio teisingumo teorijos būna labai apibendrintos ir nėra tiesiogiai nukreiptos į švietimo sferą. Bet remiantis universaliais teisingumo principais, galima daryti prielaidas apie valstybės vadovaujamuosius teisingumo principus švietimo srityje (Meuret, 2001, p. 130).

Terminas „teisingumas“ kuris darbe vartojamas kaip socialinio teisingumo sinonimas yra vartojamas įvairiuose kontekstuose ir įvairiomis prasmėmis. Tačiau dažniausiai socialinis teisingumas yra skirstymas į formalųjį ir materialųjį (žr. 2 lentelė).

2 lentelė. Socialinio teisingumo teorinis paaiškinimas (Žalimienė L ir kt., 2011)

Tipas	Paaiškinimas
Formalusis teisingumas	suvokiamas kaip lygybė prieš įstatymus. Švietime formalusis teisingumas pasireiškia įstatymiškai įtvirtinant nediskriminacines nuostatas skirtingoms grupėms. Turi būti užtikrintas lygus visų asmenų priėjimas prie išsilavinimo, nepaisant jų lyties, rasės, etninės kilmės ir kitų nuo asmens nepriklausančių charakteristikų.
Materialusis teisingumas	prieinamumo lygybė yra visuotinai pripažįstami kaip vertingi teisingumo požįriū

Norint nusakyti ar švietime yra vykdomas socialinis teisingumas reikia išskirti pagrindinius faktorius pagal kuriuos jis yra nustatomas. Būtina įvertinti, ar švietimo politikoje yra užtikrinamos pasak Žalimienės ir kt. (2011): „lygios galimybės, išsilavinimo prieinamumo rodikliai teritoriniu, ekonominiu, kultūrinio ir socialinio kapitalo aspektais, skirtingumų pripažinimas ir pasirinkimo galimybių užtikrinimo principai bei mokymuisi nepalankių sąlygų kompensavimas“ (Žalimienė ir kt., 2011, p. 75).

Remiantis Žalimienės ir kt. (2011) išskirtais faktoriais galima daryti prielaidą, jog kiekvienas asmuo turi teisę į mokslą nepaisant kokios jis yra lyties, amžiaus ar tautybės, kad nesvarbu kokiai socialiniai grupei priklauso jo šeima ir kokias pajamas gauna asmuo, jis turi teisę gauti tokį patį ir pilnavertį išsilavinimą kaip asmenys iš kitų socialinių grupių. Taip pat pabrėžiama, jog turi būti sudarytos sąlygos asmeniui realizuoti savo išskirtinius gebėjimus ir nurodoma aprūpinti tam tikras socialines grupes reikiamomis mokymosi priemonėmis jų lavinimui.

Mokslininkas Meuret (2001) pateikiamas socialinio teisingumo vertinimo lentelę (žr. 1 pav.) teigia, jog pagrindiniai išryškėjantys faktoriai padedantys nustatyti socialinio teisingumo egzistavimą švietime yra: *švietimo sistemos konteksto rodikliai* (valstybės politikos tendencijos bei veiksniai, kuriuos įtakoja šalyje vykdoma socialinė ir švietimo politika), *švietimo proceso rodikliai* (šios sistemos veikimo principai, kurie parodo vidinių švietimo rezultatų skirtumus bei jų atsiradimo priežastis), *vidinių švietimo rezultatų rodikliai* (švietimo sistemos poveikis jos pačios tikslų įgyvendinimui: žinių ir įgūdžių įgijimui, vertybių ir požiūrių formavimui, formaliojo išsilavinimo suteikimui), *išoriniai švietimo rezultatai* (švietimo politikos pasekmių rodikliais, apimantis švietimo sistemos poveikį tolesniam studentų gyvenimui ir visuomenei apskritai) (Meuret, 2001).

Švietimo sistemos konteksto rodikliai
Socialinio ir kultūrinio konteksto rodikliai
Politinio konteksto rodikliai
Švietimo proceso rodikliai
Kiekybinė gauto išsilavinimo išraiška
Kokybinė išsilavinimo išraiška
Vidinių švietimo rezultatų rodikliai
Akademiniai pasiekimai
Individualaus ir socialinio vystymosi rodikliai
Mokyklos karjerą atspindintys rodikliai
Išorinių švietimo rezultatų rodikliai
Socialinio mobilumo rodikliai
Individualios švietimo nelygybės pasekmės
Kolektyvinės švietimo nelygybės pasekmės

1 pav. Meuret D. (2001) Teisingumo rodiklių sudarymo schema

Gerovės valstybė yra skirstoma į pagrindinius įgyvendinimo modelius (socialdemokratinis, liberalusis ir konservatyvusis) pagal kuriuos valstybės nusistato sau tinkamą socialinę politiką ir ją vykdo, pasak Žalimienė ir kt. (2011) šie „modeliai skiriasi ne tik socialinės politikos organizavimo aspektais, išmokų, paslaugų gausa ir įvairove, bet ir savo ideologija, prioritetais, poveikiu šalies stratifikacijos sistemai ir dekomodifikacijos laipsniu“ (Žalimienė ir kt., (2011). O kaip teigia Hega, Hokenmaier (2002). Remiantis tuo galima daryti prielaidą, jog skirtingus modelis taikančios valstybės suteikia skirtingas švietimo garantijas savo piliečiams ir tai lemia, kaip visuomenėje organizuojama švietimo sistema (Hega, G. M.; Hokenmaier, K. G. 2002). Taigi remiantis mokslininkų analizėmis galima apibendrinti kaip tam tikri modeliai pasireiškia švietimo politikoje įgyvendinant socialinį teisingumą (žr. 3 lentelė).

3 lentelė. Socialinio teisingumo įgyvendinimas švietimo politikoje remiantis gerovės valstybės modeliais (autorės sudaryta lentelė remiantis Aidukaitės (2004), Hega, .Hokenmaier, 2002) ir Socialinio teisingumo rodikliai švietime ataskaitos (2009) darbais)

Gerovės valstybės modelis	Socialinio teisingumo įgyvendinimas
Socialdemokratinis modelis	Modelis įgyvendinamas remiantis universalumo, solidarumo ir lygybės principais. Gausios išmokos savo piliečiams yra prioritetinga sritis, kuri lemia valstybės skurdo ir nelygybės lygį, lyginant su kitais gerovės valstybės modeliais. Švietimo sistemoje: ugdymas finansuojamas valstybės ar savivaldybių bei prieinamas kiekvienam asmeniui pradedant nuo ikimokyklinio ugdymo ir baigiant universitetinėmis studijomis. Socialdemokratiname modelyje švietimas yra valstybės prioritetas, nes jis suvokiamas kaip užimtumo garantija, o to pasakoje dosnios socialinės apsaugos sistemos užtikrinimo pagrindas (Socialinio teisingumo rodikliai švietime, 2009).
Konservatyviame-korporatyviniame modelyje	Modelis paremtas visų socialinių garantijų užtikrinimo suteikiamu darbdaviui ir šeimai. Tokiose valstybėse dominuoja valstybinis socialinis draudimas. Konservatyvioje gerovės valstybėje stengiamasi išsaugoti stratifikacinę sistemą ir puoselėti tradicinę šeimą. Modelyje švietimas yra finansuojamas valstybės, tačiau mokymo įstaigų gausa ir prieinamumas atsilieka nuo socialdemokratinio modelio. Šalys, priklausančios konservatyviam modeliui, siekia įtvirtinti esamus stratifikacinius santykius to pasakoje vykdomas profesinis mokymas (Socialinio teisingumo rodikliai švietime, 2009).
Liberalusis modelis	Pagrįstas ideologija, kad kiekvienas asmuo pats atsakingas už savo socialinės gerovės užtikrinimą aktyviai dalyvaudamas darbo rinkoje. Tokia valstybė garantuoja nemokamą vidurinį išsilavinimą taip suteikdami visiems lygias galimybes, bet neužtikrina lygybės. Valstybėje vykdoma socialinė politika suteikia minimalius gyvenimo standartus kiekvienam, išsilavinimas suteikia lygias galimybes, bet ne lygias sąlygas. Liberaliame modelyje valstybė teikia dosniai finansuojamą bendrąjį lavinimą, tačiau aukštasis mokslas, taip pat ikimokyklinis ugdymas atiduodamas į privačias rankas (Aidukaitė 2004, p. 24).

Apibendrinus galima daryti prielaidą, jog socialinis teisingumas skirtingai suprantamas ir apibrėžiamas analizuojant jį iš skirtingų teorinių prizmių. Vienos socialinio teisingumo teorijos akcentuoja lygias galimybes, kitos pabrėžia prioritetus gabesniems asmenis arba teigia, jog socialiniam teisingumui įgyvendinti būtina sukurti kompensacinius mechanizmus esantiems socialiai nepalankiomis sąlygomis (Žaliemienė ir kt., 2011). Kadangi kiekviena teisingumo teorija pateikia skirtingas socialinio teisingumo sampratas, vertinant socialinį teisingumą praktikoje būtina išsigryninti kas yra socialinis teisingumas įvairių teorinių perspektyvų požiūriu. Taigi galima išskirti pagrindinius aspektus, kurie vienaip ar kitaip yra pabrėžiami visose teorijose: lygios galimybės, skirtingumų pripažinimas ir pasirinkimo galimybės užtikrinimas, prieinamumo užtikrinimas ir kompensavimas.

1.3. Socialinis teisingumas aukštajame moksle

Aukštasis mokslas remiantis Jankauskienės, Liepuonienės (2010) darbais suvokiamas kaip „aukščiausias ugdymo lygmuo, įvairiais aspektais įgyvendinantis mokslinius tyrimus, bendrąjį ir profesinį ugdymą, apimantį ir asmenybės tobulinimą“ (Jankauskienė, Liepuonienė 2010). Tai nusako aukštojo mokslo svarbą visuomenės vystymuisi ir tobulėjimui ko pasakoje ir valstybės augimą.

Aukštosios mokyklos pateikia savo aukštojo mokslo apibrėžimus, kaip pavyzdžiui Kauno Technologijos universitetas savo internetiniame puslapyje nurodo aukštojo mokslo studijų paskirties apibrėžimą, pagal kurį: „pagrindinė aukštojo mokslo misija - pagalba asmeniui įgyjant šiuolaikinio pažinimo ir technologijų lygį bei visuomenės poreikius atitinkantį aukštojo mokslo kvalifikacijos lygį taip pasirengiant aktyviai profesinei, visuomeninei ir kultūrinei veiklai“. (Kauno technologijos universiteto internetinis puslapis, 2015). Aukštosiose mokyklose mokslo žinių gali pasisemti asmenys įgyją vidurinį išsilavinimą ir galintys studijuoti savo jėgomis. Taigi yra nustatyti tam tikri reikalavimai, kuriuos turi atitikti asmenys norintys studijuoti aukštojoje mokykloje. Lietuvoje veikia dviejų rūšių aukštosios mokyklos: universitetai ir kolegijos, kurie vykdo dviejų tipų studijas t.y. laipsnį suteikiančias ir nesuteikiančias studijų programas (Euroguidance Lietuvos švietimo sistema, 2015).

Socialinis teisingumas traktuojamas kaip lygių galimybių, socialinių garantijų, diskriminacijos nebuvimo bei tolygumo visuma visuomenėje, tokiais pačiais principais jis yra įgyvendinamas ir aukštajame moksle. Lazutka, Šliužaitė (2012) apibūdina „socialinį teisingumą aukštajame moksle kaip įvairių socialinių grupių atstovavimas, kuris suvokiamas kaip formali galimybių lygybė, t.y. lygios galimybės studijuoti, neatsižvelgiant į veiksnius, kurie nėra susiję su aukštojo mokslo sistema“.

„Pagrindiniai veiksniai: tautybė, rasė, lytis, religija ir pan.“ (Lazutka, Šliužaitė, 2012, p. 10). Pagal autorių Lazutkos ir Šliužaitės (2012) mintis yra išryškinamos kelios svarbiausios socialinio teisingumo aukštajame moksle formos: *materialusis socialinis teisingumas* (kai sudaromos lygios galimybes visiems studijuoti net, jeigu neturi pakankamai išteklių), *lygybė prieš įstatymus* (egzistuojantys formaliai nediskriminaciniai įstatymai ir visiems vienodai taikomas gabumų bei pasirengimo studijuoti reikalavimai).

Apžvelgus socialinio teisingumo sąvokas bei mokslininkų sampratas galima išskirti pagrindinius veiksnius, kuriais remiantis analizuoti socialinio teisingumo užtikrinimą aukštajame moksle: studijų prieinamumas, lygios galimybės studijų procese, kokybės užtikrinimas. Taigi vienas iš socialinio teisingumo aspektų yra *materialus „prieinamumas“* prie mokslo. Lietuvos universitetų finansavimo politika keitėsi ne vieną kartą. Atkūrus nepriklausomą Lietuvą studijos aukštosiose mokyklose tam tikrą laiką vykdant sovietinę tradiciją buvo finansuojamos vien iš valstybės biudžeto (Želvys, 2013, p. 11). Tačiau vėliau visa ši sistema ėmė irti ir keistis. Neužilgo visos aukštosios mokyklos pradėjo naudotis naujai įgytomis autonomijomis ir ėmė siūlyti neįstojusiems į nemokamas studijas asmenims vietas į mokamas studijas. Kaip rašo Želvys (2013) „Tada atsirado nauja studentų kategorija – savo lėšomis už studijas mokantys studentai.“ Mokamų vietų aukštosiose mokyklose daugėjo, bet studentų norinčių ir galinčių rinktis tokias studijas poreikis augo. Didėjo ir bendras studentų skaičius. 2000 metais priimtas Aukštojo mokslo įstatymas (Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2009) įteisino naują studijų finansavimo tvarką pagal kurią įsigaliojo dar vienas studijų finansavimo šaltinis vadinamasis studentų mokamos studijų įmokos. Tačiau tais pačiais 2009 metais buvo priimta šio įstatymo pataisa Mokslo ir studijų įstatyme (Lietuvos Respublikos Seimas, 2009) ir vėl pakeitė studijų finansavimo tvarką – fiksuotų studijų įmokų neliko, bet buvo įvestas vadinamasis „studento krepšelis“. (Želvys, 2013, p. 16). Dažna finansavimo sistemos kaita buvo siejama su socialinio teisingumo siekiama ir studijų prieinamumu, kadangi dėl prastesnių studijų rezultatų negalintys pretenduoti į valstybės finansuojamas vietas studentams buvo suteikta galimybė mokėti už mokslą ir taip studijuoti aukštojoje mokykloje. Fiksuotų studijų įmokų panaikinimas ir „studento krepšelio“ įvedimas nesumažino studentų skaičiaus kurie norėjo rinktis mokamas studijas, palyginti su bendru įstojusiųjų skaičiumi: 2011/2012 mokslo metais kolegijose studijavo jau 42,3 proc., o universitetuose – 55,6 proc. visą studijų kainą mokančių pirmosios studijų pakopos studentų (Statistikos departamentas, 2012).

4 lentelė. Studentų skaičius aukštosiose mokyklose 2007-2014 m. (Lietuvos Statistikos departamentas, 2015)

Lietuvos Respublika	Metai	Skaičius asmenų priimtų į universitetus
	2007	46 918
	2008	49 545
	2009	40 659
	2010	33 391
	2011	33 432
	2012	32 524
	2013	30 371
	2014	29 713

Remiantis Lietuvos Statistikos departamento duomenimis (2015) galima matyti ir palyginti, kaip per paskutinius aštuonerius metus (2007-2014 metais) keitėsi studentų skaičius Lietuvos aukštosiose mokyklose lyginant būtent pagal materialųjį prieinamumą. Pamatyti koks pokytis dominuoja tarp studentų kiekio, kuris renkasi mokamas studijas bei tarp tų kurie patenka į nemokamas vietas aukštosiose mokyklose.

Taigi 2007 - 2014 metų laikotarpyje studentų skaičius Lietuvos aukštosiose mokyklose sumažėjo per pusę (žr. 4 lentelė). Skaičiai priverčia susimąstyti kas iššaukia tokį skirtumą, kai 2007 metais į Lietuvos aukštąsias mokyklas buvo priimta 46 910 studentų, o 2014 metais ši skaičius sumažėjo iki 29 713 studentų. Skaičiaus mažėjimas yra drastiškas.

5 lentelė. Finansuojamų vietų kiekis aukštosios mokyklose 2007 – 2014 metai (Lietuvos Statistikos departamentas, 2015)

VALSTYBĖS FINANSUOJAMOS VIETOS	I PAKOPOS STUDIJOS	Metai	Priimta asmenų į universitetus
		2007	18 894
		2008	15 508
		2009	11 483
		2010	9 524
		2011	9 386
		2012	8 753
		2013	7 992
		2014	7 800
		2007	5 866

5 lentelės tęsinys kitame puslapyje

VALSTYBĖS FINANSUOJAMOS VIETOS	II PAKOPOS STUDIJOS	2008	5 796
		2009	4 537
		2010	4 725
		2011	5 204
		2012	4 751
		2013	4 496
		2014	4 416

Lygiagrečiai krentant studentų kiekiui aukštosiose mokyklose (2007 metais 46 918, o 2014 metais 29 713 studentų) mažėja ir studentų kiekis, kuris gauna valstybės finansuojamą vietą arba pagal naują tvarką “studento krepšelį“. Analizuojant pagal studijų pakopas, bakalauro studijų studentai 2007 metais buvo netgi 16 984, kurie pateko į valstybės finansuojamas vietas ir 7 800 studentai, kuriems pasisekė 2014 metais (žr. 5 lentelė). Magistro studentų skaičius valstybės finansuojamose vietose 2007 metais buvo 5 866 studentai, o 2014 metais 4 416 asmenys, todėl pokytis nėra toks didelis kaip bakalauro studijų studentų. Yra matomas tolygus pasiskirstymas bakalauro pakopos studijose, jog studentų kiekis sumažėjo dvigubai per šiuos 2007 – 2014 metus, todėl ir finansuojamos vietų kiekis sumažėjo tiek pat. Tačiau iškyla klausimas ar sumažėjo norinčiųjų stoti studentų kiekis ar pamažinamas tik finansuojamų vietų kiekis.

6 lentelė. Mokamų studijų studentų kiekis aukštosiose mokyklose (2007-2014 metais Lietuvos Statistikos departamentas, 2015)

VALSTYBĖS NEFINANSUOJAMOS VIETOS	I PAKOPOS STUDIJOS	Metai	Priimta asmenų į universitetus
		2007	15 414
		2008	18 819
		2009	17 721
		2010	12 822
		2011	13 065
		2012	13 240
		2013	12 846
		2014	12 724
		2007	7 486

6 lentelės tęsinys kitame puslapyje

VALSTYBĖS NEFINANSUOJAMOS VIETOS	II PAKOPOS STUDIJOS	2008	8 030
		2009	5 237
		2010	4 703
		2011	4 355
		2012	4 422
		2013	4 056
		2014	3 488

Norint palyginti studentų skaičiaus kitimą Lietuvos aukštosiose mokyklose, galima nagrinėti valstybės nefinansuojamų vietų studentų skaičiaus pokyčius, kurie ganėtinai įdomiai parodo, jog tarp mokamų studijų studentų nėra tokio didelio pokyčio, kaip tarp finansuojamų. Kadangi 2007 metais šių studentų kiekis siekė 15 414 asmenų, o 2014 metais 12 724 studentų įstojo į valstybės nefinansuojamas vietas bakalauro studijų programoje. Bet magistro studijų programoje matomas stiprus pokytis 2007 metais studijuojančių buvo 7 486 studentai, o 2014 metais liko tik 3 488 asmenys įstoja į mokamas magistro pakopos studijas (žr. 6 lentelė). Taigi galima daryti išvadą, jog bakalauro studijų programų populiarumas per šiuos metus ne daug sumažėjo, tačiau kas liečia mokamas magistro studijas matomas stiprus nukritimas.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento pateikiamais skaičiais studijų paklausa tarp stojančiųjų nesumažėjo taip ryškiai, kaip pamažėjo valstybės finansuojamų vietų skaičius. Taip pat ar socialinis teisingumas kuris turėtų užtikrinti tolygų prieinamumą prie mokslo visiems asmenims nepaisant jų socialinės padėties ar finansinių išteklių yra vykdomas taip kaip teoriškai turėtų būti. Apibendrinus 2014 metais į aukštąsias mokyklas įstojo 29 713 studentų iš jų į valstybės finansuojamas vietas nepateko 17 497 studentų, o nemokamai turėjo galimybę studijuoti 12 216 asmenų.

Remiantis Lietuvos mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro duomenimis „2004–2011 metais Lietuvos viešosios išlaidos aukštajam mokslui padidėjo nuo 1,1 iki 1,5 proc. BVP ir viršijo ES vidurkį, kuris 2011 metais siekė 1,3 proc. Aukštųjų mokyklų įplaukos 2009–2013 metais išaugo beveik 35 proc. Nuolatos didėja bendrų išlaidų MTEP dalis, palyginti su BVP: nuo 0,92 proc. 2011 m. iki 0,95 proc. 2013 metais. 2016 metais SMTEP plėtros programoje numatytas siekis – 1,2 proc., strategijoje „Europa 2020“ numatytas tikslas iki 2020 metų Lietuvai – 1,9 proc. BVP. Taigi ir toliau išlieka iššūkis didinti aukštojo mokslo finansavimą, siekiant užsibrėžtų tikslų“ (Lietuvos aukštojo mokslo tendencijos, 2015).

Lietuvos aukštojo mokslo prieinamumo tendencijos yra tirtos atliekant įvairius tyrimus, remiantis Lietuvos mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro, Švietimo ir mokslo ministerijos ir Statistikos

departamento duomenimis apibendrinus daugumą gautų rezultatų privedama prie vienos prielaidos, jog „Lietuvos valstybės finansuojamų vietų skyrimo sistema yra nepalanki prastą socioekonominį pagrindą turintiems asmenims. Lietuva yra viena iš nedaugelio Europos šalių, kur finansavimas studijoms apmokėti yra skiriamas pagal akademinis rezultatus, neatsižvelgiant į asmens socialinį ir ekonominį statusą bei poreikius“. Lietuvos mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro atlikti tyrimai su abiturientais parodo, jog jiems didžiausią įtaką priimant sprendimą, ką ar kur studijuoti studijuoti, labiausiai nulemia galimybė gauti valstybės finansavimą studijoms ir tai yra netgi svarbiau nei studijų programa ar mokymosi įstaiga“. Pastebima, jog tarp studentų neproporcingai daug asmenų, kurių tėvai užima vadovaujančias pareigas darbe arba dirba aukštos kvalifikacijos reikalaujantį darbą. Pagal tyrimus tokių tėvų atžaloms tikimybė studijuoti, jei bent vienas iš tėvų turi aukštąjį išsilavinimą, yra beveik 2 kartus didesnė negu jei nė vienas iš tėvų neturi aukštojo išsilavinimo. Tam įtakos turi daug veiksnių (pvz., vertybinės orientacijos, finansinės galimybės, kt.). Tyrimai taip pat rodo, kad žemesnio socioekonominio statuso moksleiviai kurie stoja į aukštąsias mokyklas dažniau surenka vidutinius konkursinius balus, o aukštesnio – aukštus. Stojantieji iš mažesnių regionų dažniausiai turi mažesnę konkursinį balą, bet įstojusiųjų dalis nenusileidžia stojantiejiems iš didžiųjų miestų. Tikėtina, kad šie stojantieji dažniau renkasi kolegijas ir jiems nėra taip svarbu, kokią studijų programą studijuoti (Lietuvos aukštojo mokslo tendencijos, MOSTA, 2015). Taigi visi tyrimai rodo, jog materialusis prieinamumas prie aukštojo mokslo vis dar nėra pilnai įgyvendinta socialinio teisingumo forma.

Nagrinėjant studijų kokybės užtikrinimą Lietuvos aukštajame moksle galima akcentuoti, jog valstybės strateginiuose planuose pažymima toki pagrindiniai tikslai ir uždaviniai: gerinti švietimo kokybę (Nacionalinė Pažangos programa, 2014-2020 metai), tobulinti ir koncentruoti studijų infrastruktūrą, siekiant aukščiausios studijų kokybės lygio (Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014-2020 metai), siekti geresnės studijų sąsajos su darbo rinka ir visuomenės poreikiais, gerinant studijų kokybę, didinti studijų prieinamumą (Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa) ir kt. (Lietuvos studijų būklės apžvalga, Mosta, 2015). Taigi aiškiai matoma, jog Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo siekiamybė yra gerinti mokslo kokybę, tobulinti infrastruktūrą taip didinat prieinamumą socialinėms mažumoms, siekti darbo rinkos poreikius susieti su aukštojo mokslo studijomis. Mokslų studijų ir stebėsenos centro atliktoje Lietuvos studijų būklės apžvalgoje (2015) yra matomos dabartinės socialinio teisingumo studijų kokybės įgyvendinimo tendencijos, rezultatai (žr. 7 lentelė). Pastebima tendencija, jog studijų kokybės užtikrinimas susiduria su akademinio sąžiningumo, motyvacijos stokos, netikslingo valstybės finansavimo paskirstymo, daugybe klaustino reikalingumo programų buvimo ir

prasto pasirengimo įsilieti į darbo rinką problemomis. Visa tai parodo socialinio teisingumo įgyvendinimo problemą aukštajame moksle, jog ne viskas vyksta taip kaip užsibrėžtą tiksluose.

7 lentelė. Socialinio teisingumo formų įgyvendinimo tendencijos Lietuvos aukštajame moksle (lentelė sudaryta autorės remiantis Lietuvos studijų būklės apžvalgos, 2015 duomenimis)

Socialinio teisingumo forma	Pasireiškiančios tendencijos aukštosiose mokyklose
Studijų kokybė	Studentai studijomis patenkinti, bet dėstytojai teigia, jog studentų pasirengimas ir motyvacija studijoms abejotini.
	Tarp studijuojančiųjų asmenų pastebimas akademinis nesąžiningumas.
	Aukštosiose mokyklose prastai studijoms pasirengę stojantieji asmenys yra valstybės finansavimo gavėjai.
	Mokslo ir studijų integralumas Lietuvoje yra nepakankamas. Naujų mokslo daktarų dalis 2013 m. Lietuvoje buvo apie 1,2 proc., o tai yra beveik du kartus mažiau nei vidutiniškai ES.
	Didelė studijų programų dalis Lietuvoje yra vertinama teigiamai (ir taip artėjama prie SMTEP programoje numatyto tikslo), tačiau yra didelė dalis studijų programų, turinčių trūkumų (akredituotų 3 metams).
	Neribojamas studijų programų skaičius, kurio pasakoje yra programų pritraukiančių tik daugiau nei 10 studentų.
	Įsidarbinimo problema, kadangi studentų pasirengimą darbui darbdaviai vertina prastai, to pasakoje didelė dalis absolventų dirba žemesnės kvalifikacijos reikalaujantį darbą.

Pirmajame teorinio darbo skyriuje „Socialinio teisingumo Lietuvos aukštajame moksle samprata ir subjektyvus vertinimas“ apibendrinus išanalizuotas mintis galima akcentuoti, jog socialinį teisingumą aukštajame moksle įtakoja šalyje vykdoma socialinė politika, kuri dažniausiai sudaroma remiantis gerovės valstybės koncepcija. Aukštąjį mokslą teoriniu aspektu galima nusakyti remiantis Jankauskienės, Liepuonienės (2010) sąvoka, jog „aukštasis mokslas teoriniu aspektu suvokiamas kaip aukščiausias ugdymo lygmuo, įvairiais aspektais vykdantis mokslinius tyrimus, bendrąjį ir profesinį ugdymą, apimantį ir asmenybės tobulinimą“ (Jankauskienė, Liepuonienė, 2010). Šioje vietoje iškyla sąsaja su valstybių vykdoma gerovės valstybės politika bei jos prioritetine sritimi - socialinio teisingumo įgyvendinimu, kadangi visuomenei turėtų būti užtikrintos pagrindinės teisės: kiekvienam asmeniui garantuoti prieinamumą į lygiavertį mokslą, nepriklausomai nuo lyties, etninės grupės ar socialinės kilmės, teisę į kokybiškas studijas bei tolygumo principo laikymosi siekiant lygių galimybių.

Išanalizavus Lietuvos mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro, Švietimo ir mokslo ministerijos bei Statistikos departamento atliktų tyrimų duomenis, rezultatai priveda prie vienos nuomonės, jog

aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys yra sveikesni, pasižymi ilgesnia gyvenimo trukme, o jų vaikai nusistatę aukštesnius tikslus moksle bei gyvenime. (Daniels, Kennedy, Kawachi, Daedalus 1999, cituojama pagal Žalimienė Ir kt., 2011, p. 24). Apžvelgus statistinius duomenis pastebima nuolatinės kaitos tendencijos tiek materialaus, tiek socialinio prieinamumo sektoriuje (t.y. studentų kiekis kinta pagal mokslo reformas bei skiriamas vietas valstybės nefinansuojamose vietose), kokybės užtikrinimas kelia abejonių, o lygybės principo laikymasis nėra pilnai įgyvendinamas.

Apibendrinus galima daryti prielaidą, jog pagrindinės prioritutinės sritys, kurios įgyvendina socialinį teisingumą aukštajame moksle yra: „lygios galimybės, išsilavinimo prieinamumas teritoriniu, ekonominiu, kultūriniu ir socialiniais aspektais, skirtingumų pripažinimu ir pasirinkimo galimybių užtikrinimo principais bei mokymuisi nepalankių sąlygų kompensavimu valstybės gyventojams“ (Žalimienė ir kt., 2011).

2. SOCIALINIO TEISINGUMO LIETUVOS ŠVIETIME TEISINIS REGULIAVIMAS

Aukštasis mokslas kaip sritis priklauso socialinei politikai, pagrindiniai Europos socialinės politikos tikslai yra apibūdinti ES sutarties 136 straipsnyje Bendrija ir valstybės narės, atsižvelgdamos į pagrindines socialines teises, nustatytas 1961 m. spalio 18d. Turine pasirašytoje Europos socialinėje chartijoje ir 1989 m. Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijoje, mano, jog *„tikslinga didinti užimtumą, skatinti kurti geresnes gyvenimo bei darbo sąlygas, kad, palaikant jų gerėjimą, būtų galima siekti jų suderinimo, deramą socialinę apsaugą, administracijos ir darbuotojų dialogą, žmonių išteklių plėtotę, siekiant nuolatinio didelio užimtumo ir kovojant su socialine atskirtimi.“* Šis įstatymas paliečia visas visuomenei aktualias sritis ir jo pagrindinis uždavinys ne sukurti kažką naujo, o gerinti jau esamą tvarką, siekti geresnės realybės, ne tik įstatyminio pagrindo. Lietuvos švietimo politiką įtakojančius įstatymus priiminėja Lietuvos Respublikos seimas, įvairius įsakymus teikia Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras bei studijų bendruomenės lygyje valdžią turi pati universiteto valdančiųjų bendruomenė (dekanas ir pan.).

Nagrinėti aukštąjį mokslą per socialinės politikos prizmę būtų labai abstraktu, nes aukštasis mokslas remiasi viena iš socialinės politikos šakų, tai švietimo politika. Švietimo samprata ir pagrindiniai principai, kuriais vadovaujasi Lietuvos švietimo sistema yra aprašyti Nr. 38- 1804 Lietuvos Respublikos seimo 2011 03 17 priimtame Lietuvos švietimo įstatymo pirmame skyriuje *„Švietimas – veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. Mokytis yra prigimtinė kiekvieno žmogaus teisė. Švietimas, kaip asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdas, grindžiamas žmogaus nelygstamos vertės, jo pasirinkimo laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu, demokratiniais santykiais, šalies kultūros tradicijomis. Švietimas saugo ir kuria tautos tapatybę, perduoda vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, visuomenės gyvenimą – darnų ir solidarų, valstybės – pažangų ir saugų. Švietimas savo paskirtį geriausiai atlieka tada, kai jo raida lenkia bendrąją visuomenės raidą. Jis yra prioritetiškai valstybės remiama visuomenės raidos sritis“* (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011). Šiame skirsnyje yra apibrėžtos su švietimu susijusios sąvokos, pagrindiniai ugdymo uždaviniai, principai ir tikslai, bei valstybės lūkesčiai piliečių atžvilgiu. Akcentuojama, jog švietimas Lietuvoje yra prioritetinė sritis, jog ugdymasis yra kiekvieno asmens prigimtinė teisė bei pabrėžiama, jog išsilavinęs asmuo padės sukurti stiprią valstybę. Aptariama prigimtinė teisė į mokslą parodo, jog remiamasi socialinio teisingumo principais, kadangi mokslas turi būti pasiekiamas visiems kaip socialinis garantas. Antrajame šio įstatymo skirsnyje yra apibrėžta aukštojo mokslo paskirtis: *„Aukštojo mokslo studijų*

paskirtis – padėti asmeniui įgyti šiuolaikinį pažinimo ir technologijų lygį ir ūkio poreikius atitinkančią aukštojo mokslo kvalifikaciją, pasirengti aktyviai profesinei, visuomeninei ir kultūrinei veiklai. Aukštojo mokslo studijos yra visuotinės. Jos teikiamos asmeniui, įgijusiam ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą, įstojusiam į aukštąją mokyklą ir gebančiam savarankiškai studijuoti. Studijos vykdomos pagal akredituotas studijų programas. Studentas gali studijuoti dalimis įvairiose aukštosiose mokyklose. Dalines studijas ir jų rezultatų įskaitymą nustato Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (toliau – Mokslo ir studijų įstatymas). Baigus aukštojo mokslo studijų programą, įgyjama aukštojo mokslo kvalifikacija, atitinkanti Lietuvos kvalifikacijų sandaroje nustatytą lygį. Aukštųjų mokyklų veiklos pagrindus ir studijas jose nustato Mokslo ir studijų įstatymas“ (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011). Taigi, bendrame švietimo įstatyme yra labai plačiai apibūdinti pagrindiniai švietimo Lietuvoje principai bei sritys į kurias labiausiai akcentuojamasi. Kas liečia aukštojo mokslo apibūdinimą, šis įstatymas nurodo tik pagrindinius faktus apie asmenis, kurie gali studijuoti ir ką privalo suteikti aukštojo mokslo studijos t.y. diplomą, kvalifikaciją, lanksčias ir visuotinai prieinamas studijas, bei kokias yra jo paskirtis. Tačiau galima išskirti dar ir tai, jog šio įstatymo trečiajame skirsnyje 24 straipsnio 2.2 punkte rašoma, jog valstybė savo piliečiams užtikrina: „aukštojo mokslo studijų arba profesinio mokymo, suteikiančio pirmąją kvalifikaciją, programų prieinamumą“ (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011) kuo remiantis galima įžvelgti socialinio teisingumo bruožus ir šio įstatymo tam tikrose dalyse.

Aukštojo mokslo pagrindiniai principai yra aprašyti Lietuvos Respublikos 2009 04 30 priimtame Nr. XI-242 Mokslo ir studijų įstatyme „Mokslo ir studijų misija – padėti užtikrinti šalies visuomenės, kultūros ir ūkio klestėjimą, būti kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio visaverčio gyvenimo atrama ir paskata, tenkinti prigimtinių pažinimo troškimą. Lietuvos mokslo ir studijų politika laiduoja mokslo ir studijų kokybę, visų šalies piliečių lygias teises įgyti aukštąjį išsilavinimą ir sąlygas geriausiems dirbti mokslinį darbą, siekti mokslinio ir kūrybinio tobulėjimo, rūpinasi mokslo ir studijų sistemos atitiktimi visuomenės ir ūkio poreikiams, remia jos atvirumą ir integraciją į tarptautinę mokslinių tyrimų ir aukštojo mokslo erdvę. Darni mokslo ir studijų sistema grindžia žinių visuomenės plėtotę, žiniomis grįstos ekonomikos stiprėjimą ir darnų šalies vystymąsi, dinamišką ir konkurencingą šalies ūkio gyvenimą, socialinę ir ekonominę gerovę; ugdo kūrybingą, išsilavinusią, orią, etiškai atsakingą, pilietišką, savarankišką ir verslią asmenybę, puoselėja civilizacinę Lietuvos tapatybę, palaiko, plėtoja ir kuria šalies ir pasaulio kultūros tradicijas“ (Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2009). Šio įstatymo pirmame skirsnyje yra labai plačiai aprašyta ką turi suteikti aukštasis mokslas asmeniui, kad valstybė užtikrina jo kokybę bei svarbiausia prieinamumo galimybes visiems asmenims jo siekti. Taigi aiškiai matoma, jog prieinamumas į mokslą visiems asmenims yra akcentuojamas kaip prigimtinė teisė ir išryškinamas tiek

švietimo įstatyme tiek aukštojo mokslo įstatyme. Remiantis valstybe aukštasis mokslas yra prieinamas visiems, bet pilną teisę nuspręsti koki asmenys gali studijuoti, turi pačios aukštosios mokyklos, taip galima teigti remiantis Mokslo studijų įstatymo antrojo skyriaus 7 straipsnio 1 punktu *„Aukštoji mokykla turi autonomiją, apimančią akademinę, administracinę, ūkio ir finansų tvarkymo veiklą, grindžiamą savivaldos principu ir akademinę laisvę. Lietuvos Respublikos Konstitucijos, šio ir kitų įstatymų nustatyta tvarka aukštosios mokyklos autonomija derinama su atskaitomybe visuomenei, steigėjams ir juridinio asmens dalyviams“* (Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2009). Tai reiškia, jog Lietuvoje už aukštojo mokslo praktinį įgyvendinimą yra atsakingos pačios aukštosios mokyklos, tiek finansavimo, tiek stojimo bei prieinamumo klausimais. Šioje vietoje iškyla poreikis matyti ar prieinamumas, kuris akcentuojamas įstatyminiuose reglamentuose yra vykdomas remiantis aukštųjų mokyklų vykdoma politika. Nagrinėjant aukštojo mokslo pasiekiamumą pagal finansinius aspektus būtina pažymėti, jog pagal įstatymo 7 skyriaus 70 straipsnio 1 punktą *„Pirmenybė į valstybės finansuojamas studijų vietas pagal pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas tenka stojantiems pagal jų gebėjimus, kurie nustatomi atsižvelgiant į brandos egzaminų, mokymosi, kitus rezultatus ir specialiuosius gebėjimus. Geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų eilė sudaroma Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta tvarka, parengta įvertinus valstybinių aukštųjų mokyklų siūlymus. Ši tvarka paskelbiama ne vėliau kaip prieš 2 metus iki atitinkamų studijų metų pradžios“* (Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2009). Taigi pagal šį straipsnį valstybės finansuojamos vietos turėtų būti užtikrinamos visiems abiturientams, kurių stojamieji balai yra geri, tačiau iškyla klausimas ar universitetai nustato pakankamą vietų skaičių studentams tam tikrose specialybėse. Jeigu studentai nepatenka į valstybės finansuojamas vietas jie gali studijuoti mokamose studijose, kurių kainą pagal Mokslo studijų įstatymo 7 skyriaus 76 straipsnio 1 punktą *„Studijų kainą nustato aukštoji mokykla. Studijų kaina nurodoma priėmimo į aukštąją mokyklą taisyklėse“* (Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2009). Taigi tai reiškia, jog universitetai bei kitos aukštosios mokyklos turi visišką autonomiją sprendžiant koki studentai pateks į studijas, o kurie ne. Tai liečia valstybės finansuojamas ir nefinansuojamas vietas.

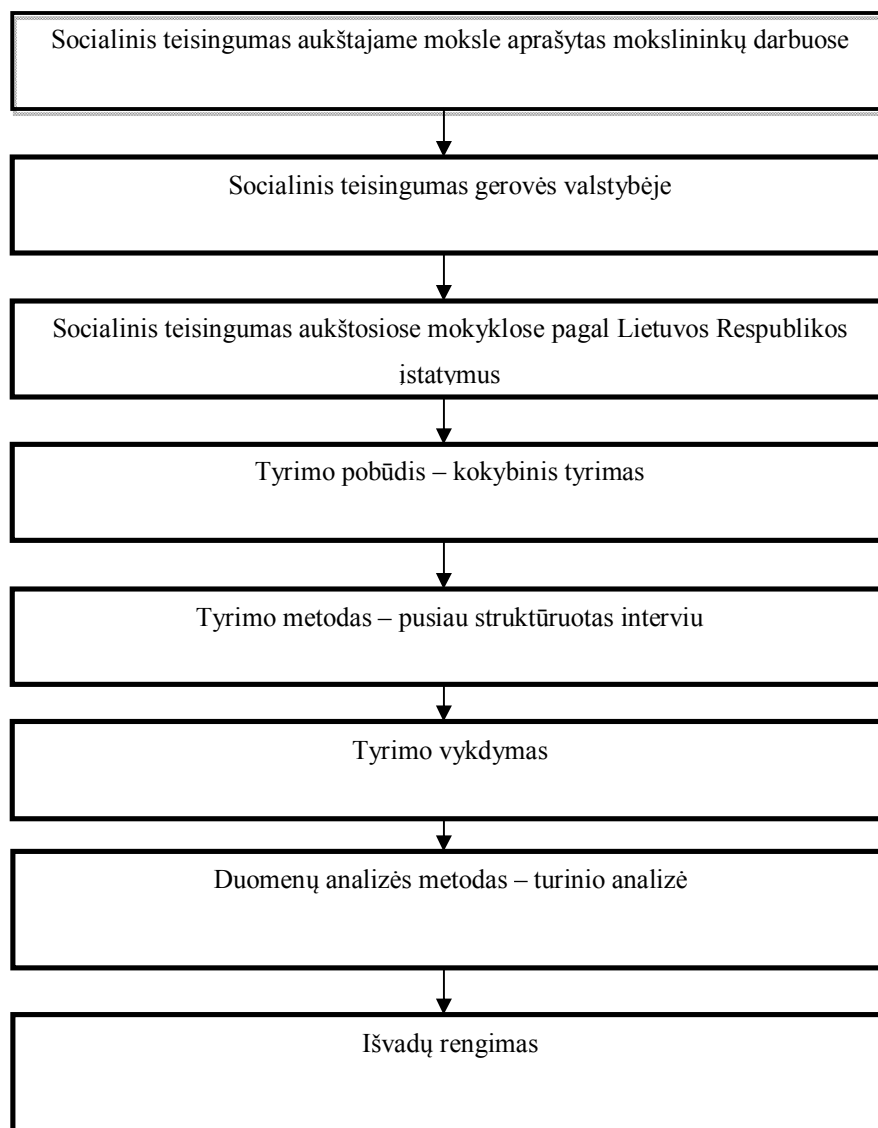
Aukštojo mokslo Lietuvoje pagrindiniai principai yra įvardinti prieš tai aptartuose Mokslo ir studijų bei švietimo įstatymuose, bet be jų taip pat yra ir kiti reglamentuojantys dokumentai kurie įtakoja kitas su aukštuoju mokslu susijusias sritis. Universitetai bei kitos aukštosios mokyklos privalo ne tik akcentuoti, jog teikia kokybiškas studijas, bet ir tai įrodyti ši sritis yra kontroliuojama Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro bei tokių jo įsakymų, kaip Nr. V-913 priimtą 2015 metų spalio 4 dieną *„Stiprinti aukštojo mokslo stebėseną, išorinį vertinimą ir efektyvų studijų valdymą, siekiant nuolatinio studijų kokybės*

gerinimo“ ir daugelio kitų ministro įsakymų kurie reglamentuoja aukštojo mokslo veikimą Lietuvos Respublikoje (Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2009).

Apibendrinus galima teigti, jog Lietuvos konstitucija piliečiams užtikrina prigimtines teises į mokslą, gyvenimą bei laisvą savo kelio pasirinkimą. Valstybė yra atsakinga už sąlygų sudarymą piliečių siekiam ir norams įgyvendinti. Todėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme yra aiškiai apibrėžta švietimo sąvoka, paskirtis, nauda ir pabrėžiamas prieinamumas visiems piliečiams. Taip pat akcentuojama, jog švietimas šalyje yra prioritetinė sritis, nurodoma, kad Lietuva siekia suteikti švietimą savo piliečiams bei parodo šalies viziją, kurioje visi asmenys gali įgyti aukštąjį išsilavinimą, ko pasakoje gerintų valstybės ekonominę bei socialinę lygį. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas nusako kokie asmenys gali siekti išsilavinimo aukštosiose mokyklose, kokius reikalavimus turi atitikti stojantieji, taip pat akcentuojama, jog aukštasis mokslas padės šaliai suburti savarankišką bei išsilavinusių visuomenę, kuri padės stiprinti savo valstybę.

3. SOCIALINIO TEISNGUMO LIETUVOS AUKŠTAJAME MOKSLE TYRIMO METODIKA

Tyrimo metodo pasirinkimas. Siekiant išanalizuoti socialinio teisingumo egzistavimą Lietuvos aukštajame moksle, buvo atliktas kokybinis tyrimas, sudarytas remiantis mokslininkų analizavusių socialinį prieinamumą aukštajame moksle įžvalgų analizėmis teorinėje dalyje bei teisiniais švietimo reglamentais. Atliekant tyrimą buvo naudotas pusiau struktūruotas interviu metodas (keli klausimai numatomi iš anksto, o kiti užduodami spontaniškai – interviu metu. Anot Žukauskienės (2008) kokybinis „tyrimas, tai sistemingas situacijos, įvykio, atvejo, individo ar grupės tyrimas natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį, holistinį (ne kaip atskirų kintamųjų pasekmę, bet išgyventą patirtį) iš situacijų analizės kylantį paaiškinimą“ (Žukauskienė, 2008, p.17). Remiantis tuo, galima teigti, jog interviu metodas yra naudingas, nes asmenys kurie dalyvauja tyrime gali išsakyti savo mintis jiems jaučioje aplinkoje bei savais žodžiais, taip kaip jie supranta ir aiškina tam tikrus reiškinius. Tai geras priartėjimo prie žmonių, reikšmių situacijos apibrėžimo ir realybės atvaizdavimo metodas). Interviu klausimyno pagrindą sudarė klausimai susiję su tirama tema. Eigoje buvo sudaryta tyrimo vykdymo loginė schema (žr. 2 pav.). Tyrimo eigoje buvo atlikti 11 interviu. „Klausimai, tyrimo eiga bei vykdymo procesai numatomi iš anksto ir interviu eigoje mažai kas keičiama“ (Kardelis, 2002, p. 196). Klausimai skirti studentams ir specialistams dirbantiems aukštojo mokslo institucijose, siekiant nustatyti tiriamųjų suvokimą kas yra socialinis teisingumas aukštajame moksle bei kaip jis pasireiškia. Atliekant tyrimo rezultatų analizę naudota turinio duomenų analizė. Pasak Balčytienės (2000, p. 110) :turinio analizė yra nuoseklus informacijos tyrimo metodas, kurio esmė suformuluoti tyrimo klausimą, parinkti tiriamojo reiškinio kriterijus ir skaičiuoti šių kategorijų pasikartojimo dažnumą įvairaus pobūdžio tekstuose. Kažkuri kategorija tekste bus ryškesnė už kitas, t.y. dominuos, ir leis spręsti apie perduodamo pranešimo charakteristikas“ (Balčytienė, 2000, p. 110). Šis analizės metodas yra būdas daryti išvadas objektyviai ir sistemingai identifikuojant specifines interviu charakteristikas. Atlikus tyrimą gauti rezultatai pateikiami lentelėse, kuriose išanalizuojami ir sugrupuojami į kategorijas, subkategorijas ir patvirtinančius teiginius, kurie gauti iš apklaustųjų atsakymų.

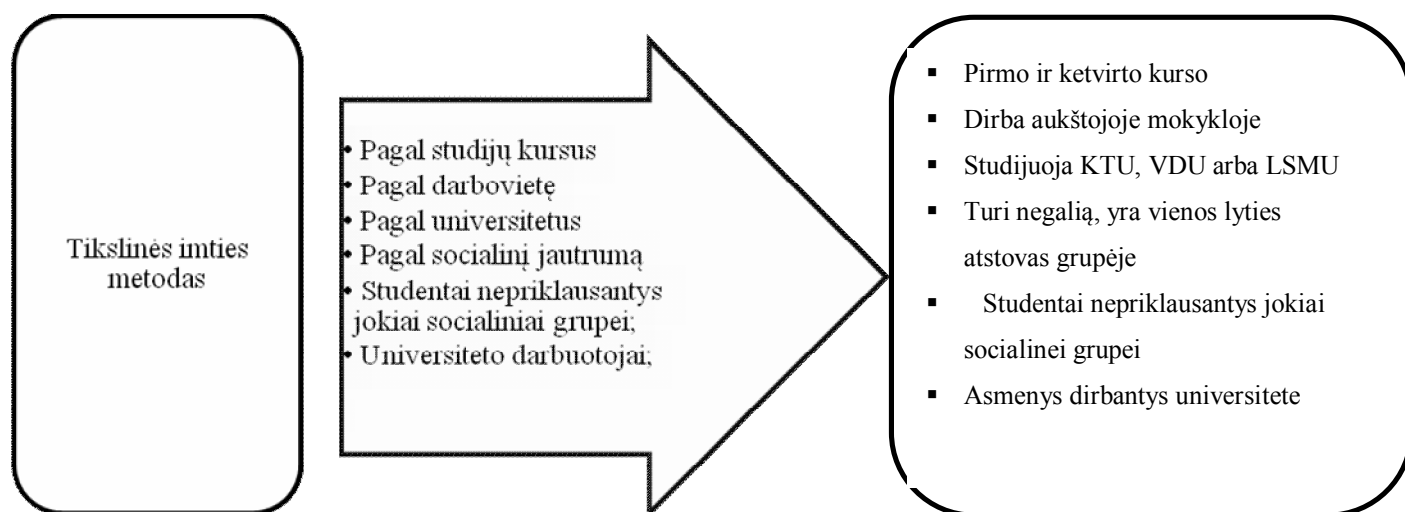

2 pav. Tyrimo organizavimo loginė schema, sudaryta darbo autorės

Tyrimo imties formatavimas. Analizuojant socialinį teisingumą aukštajame moksle buvo naudojamas netikimybinės atrankos metodas. Remiantis Telešienė (2013), „netikimybinės atrankos būdai nenumato atsitiktinumo principo laikymosi, t. y. čia tiriamosios visumos narių ar elementų patekimo į imtį tikimybė nėra vienoda. Netikimybinės atrankos būdu sudaryta imtis gali būti tiek reprezentatyvi, tiek nerepresentatyvi, priklausomai nuo tyrimo tikslų ir technikų, naudojamų imčiai sudaryti“.

Kadangi tyrimo problema yra aktuali visoms aukštosioms mokykloms, todėl buvo pasirinkta tyrimą vykdyti trijose Kauno aukštosiose mokyklose: Kauno technologijos, Vytauto Didžiojo ir Lietuvos sveikatos mokslų universitetuose. Renkantis visus tiriamuosius naudota tikslinga studentų atranka, pasirinkti pirmo kurso studentai, kurie neseniai prisijungė prie aukštojo mokslo bendruomenės ir ketvirto

kurso studentai, kurių studijos universitetuose jau eina į pabaigą. Taip pat buvo apklausiami asmenys dirbantys aukštosiose mokyklose, konkrečiai asmenys atsakingi už studijų proceso vykdymą t.y. dėstytojai. Formuluoiant studentų imtį buvo siekiama rasti skirtingų tiriamųjų taip užtikrinant rezultatų įvairumą. Visi 11 tiriamųjų pasirinkti tiksline imtimi, studentai pagal kursus bei po 3 iš kiekvieno universiteto, 5 apklaustieji buvo atrinkti taikant tikslinės atrankos metodą, kadangi buvo siekiama rasti studentų priklausančių tam tikroms socialinėms grupėms, kurios buvo išryškinamos teorinėje dalyje kaip socialiniai jautriausios (neįgalūs asmenys ir užsienio studentai), kiti 3 studentai buvo atrinkti patogiuoju atrankos metodu, nes neturėjo jokių socialinių jautrumo požymių, o likęs 1 pasirinktas tiksliniu metodu, kadangi buvo tam tikros mažumos savo studijų grupėse (vienintelis tam tikros lyties atstovas). Aukštųjų mokyklų darbuotojai buvo pasirenkami tikslinės atrankos metodu, kiekvienas iš jų dirbo universitetuose kurie buvo pasirinkti kaip tyrimo vykdymo vieta nusistatinėjant tyrimo prioritetus pradžioje darbo, o konkrečiai patys dėstytojai atrinkti patogiuoju atrankos metodu, tiesiog pagal sutikimą dalyvauti tyrime. (žr. 6 pav.). Toks informantų pasirinkimas leido daryti prielaidą, jog bus gauti įvairūs ir objektyvūs rezultatai, atspindintys esamą padėtį skirtingose aukštosiose mokyklose. Tyrime nebuvo taikomi griežti imties reikalavimai. Interviu atlikti informantų darbo ir studijų vietoje. Kalbėtasi buvo su 9 studentais ir 3 darbuotojais. Tyrimo rezultatų analizėje naudotas studentų kodavimas. Siekiant užtikrinti tiriamųjų anonimiškumą ir konfidencialumą, jiems buvo suteikti kodai, apsižvelgiant į jų statusą studijų procese ir aukštąją mokyklą, studentams įvedant papildomą kodą – studijuojamą kursą. Visi studentai trumpinti žodžiu stud., universiteto darbuotojai žodžiu darb. pirmoji raidė reiškia universitetą (KTU – A, VDU – B, LSMU - C), skaičius - studento numeris (žr. 8 lentelė).

3 pav. Imties loginė schema, sudarė darbo autorė

Tyrimo eiga. Pirmas žingsnis yra susitarimas dėl tyrimo vykdymo t.y. interviu su tyrime dalyvaujančiais asmenimis. Buvo atrinkti informantai studijuojantys Kauno technologijos bei Vytauto Didžiojo universitetuose, pirmo ir ketvirto kurso studentai, ir asmenys dirbantys aukštojo mokslo srityje, tai buvo pirmas tyrimo etapas. Gavus sutikimą dėl tyrimo atlikimo, antrame etape su informantais buvo derinamas susitikimo laikas ir vieta, aptariamas interviu organizavimas. Toliau vyko interviu sesijų organizavimas, respondentų informavimas apie tyrimo etiką bei eigą. Visi pokalbiai su informantais įvyko pirmoje dienos pusėje arba po darbo. Atlikus visus interviu prieš pradėdant rezultatų analizę buvo sudarytas tiriamųjų kodavimai siekiant aiškumo apibendrinime.

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą buvo laikomasi visiško anonimiškumo, apklaustųjų duomenys (vardas, pavardė, darbovietė) buvo visiškai slapti ir neviešinami. Atsakymai buvo analizuojami tik šio darbo autorės, pateikiami išanalizuoti ir apibendrinti. Atliekant patį interviu, respondentams buvo pristatytas tyrimo tikslas. Dalyviai buvo supažindinti su visais klausimais. Taip pat:

1. Informantai turėjo teisę pasirinkti vietą, laiką, informacijos, kuria nori dalintis, kiekį;
2. respondentai dalyvauti tyrime sutiko savanoriškai;
3. buvo garantuotas anonimiškumas ir konfidencialumas;
4. buvo susitarta prieš pradėdant tyrimą: kam reikalingas; kas jį atlieka, kas apdoro duomenis, kam naudos;
5. tiriamieji buvo informuoti apie tyrimo faktų rinkimo metodus.

8 lentelė. Informantų charakteristika

Informantas/ Kodavimas	Aukštoji mokykla	Informantų studijuojamas kursas/pareigos	Lytis	Socialinis jautrumas
Stud. A.1	KTU	1 bakalauro kursas	Moteris	Neįgalusis
Stud. A.2	KTU	4 bakalauro kursas	Vyras	Neįgalusis
Stud. A.3	KTU	1 magistro kursas	Moteris	Jokia/nemokamos
Stud. B.4	VDU	4 bakalauro kursas	Moteris	Jokia/nemokamos
Stud. B.5	VDU	4 bakalauro kursas	Vyras	Mažuma studijų programoje
Stud. B.6	VDU	4 bakalauro kursas	Moteris	Jokia/nemokamos
Stud. C.7	LSMU	1 bakalauro kursas	Vyras	Užsienietis
Stud. C.8	LSMU	1 bakalauro kursas	Vyras	Užsienietis
Stud. C.9	LSMU	4 bakalauro kursas	Moteris	Užsienietis
Darb. A.1	KTU	Dėstytoja	Moteris	
Darb. B.1	VDU	Dėstytoja	Moteris	
Darb. C.1	LSMU	Dėstytoja	Moteris	

4. SOCIALINIO TEISINGUMO LIETUVOS AUKŠTAJAME MOKSLE SUBJEKTYVAUS VERTINIMO TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ

Empirinio tyrimo metu buvo atlikti interviu, kurių tikslas buvo atskleisti tiriamųjų požiūrį į socialinį teisingumą aukštajame moksle per gerovės valstybės prizmę. Buvo užduodami klausimai siekiant atskleisti kaip informantai suvokia aukštąjį mokslą gerovės valstybėje bei socialinio teisingumo sąvokas jame bei kokias išraiškos formas apskritai žino. Pagrindinis tikslas buvo išsiaiškinti ar respondentai suvokia socialinio teisingumo esmę, kokias jo pasireiškimo formas pastebi savo aukštosios mokyklos aplinkoje bei kaip socialinis teisingumas paliečia skirtingų socialinių grupių studentus (užsieniečius, negalią turinčius bei jokiai socialiniai grupei nepriklausančius). Taip pat palyginti kokius skirtumus galima nusakyti tarp trijų skirtingų aukštųjų mokyklų bei socialinio teisingumo įgyvendinimo formų jose.

4.1. Empirinio tyrimo rezultatų analizė

Tyrimo rezultatai buvo analizuoti pateikiant apklaustųjų studentų atsakymų ištraukas, juos išanalizuojant turinio analizės metodu ir po visų šių atsakymų yra pateikiami dėstytojų atsakymai siekiant sudaryti subjektyvią nuomonę apie esamą padėtį trijuose universitetuose bei numatyti skirtingumus tarp jų.

Siekiant šių tikslų buvo užduotas klausimas: „*Kaip suprantate sąvoką gerovės valstybė?*“ ir išanalizuoti atsakymai pateikiami 9 lentelėje. Atsakymai atskleidė, jog **stud. A.1** gerovės valstybę identifikuoja, kaip: „*(..) socialinis modelis, pagal kurį orientuojamasi kokio tipo politika bus vykdoma šalyje. Yra keletas gerovės valstybės tipų, kurį kiekviena šalis pritaiko pagal savo poreikius, vertybes ir nuostatas. (..) švietimo, sveikatos bei kitos socialinių paslaugų programos. Valstybė priklausanti gerovės valstybių tipui siekia užtikrinti savo šalies gyventojams aprūpinimą socialiniu gerbūviu*“. **Stud. A.2**, pateikė atsakymą: „*Gerovės valstybė – tai, kai šalis rūpinasi savo piliečiais, garantuoja jiems nemokamą sveikatos priežiūrą, garbingą pensiją ir motinystės/tėvystės atostoga*“. Taip gautas atsakymas iš **stud. A.3**, kuris skambėjo, taip: „*Gerovės valstybė yra ta, kurioje gera gyventi. Gerovės valstybėje turi būti tinkama ir užtikrinta ekonomika, socialiniai reikalai*“. **Stud. B.4**, teigė jog: „*Gerovės valstybėje vyrauja aukštas užimtumo lygis, ekonomikos klestėjimas, užtikrinamos lygios žmonių teisės, vyrauja sveikatingumas bei ilgaamžiškumas, žemas nusikalstamumo lygis užtikrinantis saugų žmonių gerbūvį*“. Tuo tarpu **stud. B.5**, pateikė atsakymą, jog gerovės valstybė yra: „*Gerovės valstybė - tai atitinkamas*

valstybės požiūris į žmogų, jo interesus bei teises. Gerovės valstybę (..) yra siekiama žmonių gerovės, atsižvelgiant į lygių teisių galimybes, moralines teises bei finansinę paramą.“ **Stud. B.6** atsakė: „Mano nuomone gerovės valstybė yra valstybė, kurioje yra rūpinamasi visapusiška jos gyventojų gerove.“ **Stud. C.7** pateikė atsakymą: „Gerovės valstybė – tai socialinis, materialinis gyventojų stabilumas, patikima, užtikrinta sveikatos ir socialinė apsauga. Socialinis teisingumas mano nuomone yra vienodų galimybių sudarymas visiems žmonėms nepaisant jų socialinio pažeidžiamumo.“ **Stud. C.8** atsakė: „Idealus valstybės modelis, visapusiškas ir universalus gerovės paslaugų suteikimas savo piliečiams. (..) apima socialinę apsaugą, sveikatos draudimą, darbo rinkos politiką, švietimo sistemą.“ **Stud. C.9:** „(..) institucijų visuma, kuri yra atsakinga už gerovės užtikrinimą valstybėje tai yra kažkas panašaus į gerovės užtikrinimo priemonių visumą valstybėje. (...) piliečiai jaučiasi saugūs, užtikrinti savo ateitimi, turintys darbą ir patenkinti savo gyvenimu jų valstybėje“.

9 lentelė. Informantai apie gerovės valstybės sampratą

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Gerovės valstybė	Šalies vykdomos politikos modelis	Stud. A.1 <valstybės pasirinktas socialinis modelis [...] kokio tipo politika bus vykdoma šalyje> Stud. B.5 < [...] tai atitinkamas valstybės požiūris į žmogų, jo interesus bei teises.> Stud. B.6 < [...]...visapusiška jos gyventojų gerove.> Stud. B.8 <[...] Idealus valstybės modelis, visapusiškas ir universalus gerovės paslaugų suteikimas savo piliečiams> C.9 < tikrų institucijų visuma [...]>
	Socialinių stabilumo piliečiams užtikrinimas	Stud. A.2 <kai šalis rūpinasi savo piliečiais, garantuoja jiems nemokamą sveikatos priežiūrą, garbingą pensiją ir motinystės/tėvystės atostogas [...]> Stud. A.3 <Gerovės valstybė yra ta, kurioje gera gyventi.> Stud. B.5 < [...]siekiama žmonių gerovės, atsižvelgiant į lygių teisių galimybes, moralines teises bei finansinę paramą.> Stud. C.7 < Gerovės valstybė – tai socialinis, materialinis gyventojų stabilumas, patikima, užtikrinta sveikatos ir socialinė apsauga. > Stud. B.8 <[...] socialinę apsaugą, sveikatos draudimą, darbo rinkos politiką, švietimo sistemą >

9 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Ekonomiškai stipri ir saugi valstybė	Stud. A.3 < [...]turi būti tinkama ir užtikrinta ekonomika, socialiniai reikalai> Stud. B.4 <Gerovės valstybėje vyrauja aukštas užimtumo lygmuo [...]> Stud. B.4 < [...] ekonomikos klestėjimas [...]> Stud. B.4 < [...] žemas nusikalstamumo lygis užtikrinantis saugų žmonių gerbūvį.> C.9 < Tokioje valstybėje piliečiai jaučiasi saugūs, užtikrinti savo ateitimi, turintys darbą ir patenkinti savo gyvenimu jų valstybėje[...]>
	Lygios teisės piliečiams	Stud. B.4 < [...] užtikrinamos lygios žmonių teisės. [...]> Stud. C.7 <Socialinis teisingumas mano nuomone yra vienodų galimybių sudarymas visiems žmonėms nepaisant jų socialinio pažeidžiamumo.>

Darb. A.1, taip pat toks pat klausimas buvo pateikiamas universitete dirbantiems dėstytojams, gautas atsakymas iš pirmojo: „Gerovės valstybė pirmiausia asocijuojasi su pilnaverčiu kiekvieno jos piliečio ekonominiu, socialiniu gyvenimu. Taip pat gerovės valstybėje yra pasirūpinama ir gyventojų (tiek emigranto, tiek ir pabėgėlio) socialine gerove. Gerovės valstybėje rūpinimasi žmogaus teisėmis, ekonominiu stabilumu, socialinėmis garantijomis, kokybišku švietimu, ekologišku ir sveiku gyvenimu. Gerovės valstybė daugiau ar mažiau atitinka darnaus vystymosi koncepciją ir filosofiją.“. **Darb. B.1**, „Gerovės valstybė, tai tokia valstybės vykdoma politika, kai yra siekiama užtikrinti žmonių socialinį saugumą per tokias socialinės politikos priemones kaip išmokos, darbo birža, socialinė pagalba, prevencijos programos ir kita“. **Darb. C.1** atsakė: „Manau, kad tai valstybės modelis, kurio pagrindinis principas, jog valstybė atsižvelgtų į visų piliečių gerovę (darbdavių, darbininkų, pensininkų, studentų ir t.t.).“

Apibendrinus tiriamųjų atsakymus galima teigti, jog gerovės valstybė suvokiama kaip ekonomiškai stiprios ir saugios valstybės modelis, kuri vykdo tam tikrą šalies politiką, siekiant užtikrinti socialinį stabilumą, saugumą ir gerovę savo piliečiams sudarydama lygias ir vienodas teisas jiems visose srityse (žr. 9 lentelė).

Pateiktas klausimas: „**Kas yra socialinis teisingumas gerovės valstybėje?**“, kurio atsakymai analizuojami 10 lentelėje. **Stud. A.1**, pateikė tokią sampratą: „Gerovės valstybės esmė yra užtikrinti

socialinį teisingumą visais socialiniais aspektais. Socialinis teisingumas – socialinis garantas, kuris turi užtikrinti lygybę šalies piliečiams gauti vienodą išsislavinimą, sveikatos apsaugą, socialinis garantijas ir pan. “. Gautas atsakymas iš **stud. A.2** : „Socialinis teisingumas, kai nepriklausomai nuo savo lyties, rasės, fizinės būklės (negalios) visi piliečiai yra lygus, gali pretenduoti į visas valstybės teikiamas paslaugas, t.y. mokslą ar gauti gerai apmokamą darbą.“. **Stud. A.3**, teigia, jog: „Socialinis teisingumas yra socialinių paslaugų visuma, kai valstybė savo piliečiams garantuoja vienodas galimybes bei teises.“. Iš **stud. B.4** gautas atsakymas, kad: „Socialinis teisingumas gerovės valstybėje, tai lygių galimybių sudarymas visoms socialinėms grupėms, lygiavertiškai integruotis visuomenėje. Žmonėms su negalia, daugiavaikėms šeimoms, etninėms mažumoms ir kt, turėti teisę į padorų darbą, lygias teises, sveikatos apsaugą bei socialines garantijas.“. Taip pat gautas atsakymas iš **stud. B.5**: „Socialinis teisingumas gerovės valstybėje yra politikos veiksmai kada siekiama socialinėmis priemonėmis siekti teisingumo. Socialinis teisingumas apima tokias sritis kaip medicina, švietimas, lygių teisių galimybė ir t.t“. Iš **stud. B.6** gautas atsakymas: „Socialinis teisingumas gerovės valstybėje yra suprantamas kaip tam tikrų jos gėrybių ar resursų padalijimas remiantis visuotinio teisingumo principu“. **Stud.C.7** atsakė: „Socialinis teisingumas pasireiškia lygiomis žmogaus teisėmis (pagarba ir atsakingumu ir kt.)“. **Stud. C.8** teigia, jog: „Lygių galimybių sudarymas socialiai pažeidžiamoms grupėms (žmonėms su negalia, etninėms mažumoms, imigrantams, vaikams iš nepilnų ir socialiai remtinų šeimų ir kt.) “. **Stud. C.9**: „Visuomenės tarpe įsigalėjęs teisingumas, kuris turi konstitucinį arba kitokį įteisintą pagrindimą. Tai yra tolygus išteklių paskirstymas visiems bei teisingi įstatymai, teisingas žmonių požiūris vienas į kitą, lygiavertiškumas ir pagarba vienas kitam. “

10 lentelė. Tiriamųjų pateikiamos socialinio teisingumo gerovės valstybėje sampratos

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Socialinis teisingumas	Socialinių paslaugų piliečiams garantas	Stud. A.1 <[...] gauti vienodą išsislavinimą, sveikatos apsaugą, socialinis garantijas ir pan. > Stud. B.5 <Socialinis teisingumas apima tokias sritis kaip medicina, švietimas, lygių teisių galimybė ir t.t > Stud. B.6 <[...] kaip tam tikrų jos gėrybių ar resursų padalijimas remiantis visuotinio teisingumo principu.> Stud. C.9 < Tai yra tolygus išteklių paskirstymas visiems >

10 lentelės tęsinys kitame puslapyje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Socialinis teisingumas	Visuotinio teisingumo ir lygybės principas	<p>Stud. A.1 <[...]užtikrinti socialinį teisingumą visais socialiniais aspektais.></p> <p>Stud. A.1 <[...] socialinis garantas, kuris turi užtikrinti lygybę šalies piliečiams [...]></p> <p>Stud. A.2 <[...] kai nepriklausomai nuo savo lyties, rasės, fizinės būklės (negalios) visi piliečiai yra lygus.></p> <p>Stud. A.3 <Socialinis teisingumas yra socialinių paslaugų visuma, kai valstybė savo piliečiams garantuoja vienodas galimybes bei teises.></p> <p>Stud. B.4 <[...] tai lygių galimybių sudarymas visoms socialinėms grupėms, lygiavertiškai integruotis visuomenėje.></p> <p>Stud. C.7 <[...] lygiomis žmogaus teisėmis [...]></p> <p>Stud. C.8 <Lygių galimybių sudarymas socialiai pažeidžiamoms grupėms [...]></p> <p>Stud. C.9 <Visuomenės tarpe įsigalėjęs teisingumas, kuris turi konstitucinį arba kitokį įteisintą pagrindimą.></p>
	Politikos veiksmai	<p>Stud. B.5 <[...] yra politikos veiksmai kada siekiama socialinėmis priemonėmis siekti teisingumo.></p> <p>Stud. C.9 < Tai yra tolygus išteklių paskirstymas visiems bei teisingi įstatymai, teisingas žmonių požiūris vienas į kitą, lygiavertiškumas ir pagarba vienas kitam.></p>

Darb. A.1, pateikė atsakymą: „*Socialinis teisingumas gerovės valstybėje užtikrina anksčiau minėtas sąlygas gyventi darnioje ir užtikrintoje aplinkoje. Tai reiškia, jog įgyvendinant socialinį teisingumą, gerovės visuomenėje yra užtikrinamos žmogaus teisės gauti adekvatų pragyvenimo lygiui šalyje atlyginimą, socialines garantijas ir paramą esant ligai, praradus darbo vietą, pasikeitus šeimyninei padėčiai ar atsiradus kitiems tokio pobūdžio sunkumams, kiekvienam asmeniui yra prieinamos nemokamos kokybiškos švietimo paslaugos nepaisant jo finansinės padėties, sukurta stabili paskolų sistema siekiant įsigyti nekilnojamąjį turtą arba susikurti ekologišką infrastruktūrą.*“ **Darb. B.1.:** „*Socialinis teisingumas tai tokia vertybinė valstybės turimo gerbūvio paskirtymo forma ar supratimas kaip padėti visiems, kam reikalinga pagalba.*“ Tuo tarpu **darb. C.1**, laikėsi tokios nuomonės: „*Lygios socialinės garantijos atsižvelgiant į amžiaus grupę, esamą ar buvusį išsilavinimą, užimamas pareigas.*“

Socialinis teisingumas – kai valstybėje gyvenantys žmonės atlieka savo pareigas ir naudojami paslaugomis, nesiskųsdami ir nereikalaudami papildomų lengvatų.“

Socialinį teisingumą gerovės valstybėje apklaustieji suvokia kaip, šalies vykdomus politikos veiksmus, kurie užtikrina piliečiams socialinių paslaugų gavimą ir tolygią socialinę paramą remiantis visuotinio teisingumo ir lygybės principu (žr. 10 lentelė).

Buvo pateikiamas klausimas kurio atsakymai atskleidžiami 11 lentelėje „**Jūsų nuomone, kokiomis formomis pasireiškia socialinis teisingumas gerovės valstybėje**“. Gauti atsakymai parodė, jog **stud. A.1** socialinio teisingumo išraiškas supranta, kaip: „*Mano nuomone, socialinis teisingumas pasireiškia lygiomis galimybės gauti mokslą, medicinos paslaugas ir kitas socialines išmokas nepaisant tavo lyties, rasės, amžiaus, tautybės, tikėjimo, finansinės padėties, išvaizdos, fizinių gebėjimų ir pan. Taip pat socialinis teisingumas turi užtikinti lygybę prieš įstatymus ir socialinių garantijų užtikrinimą.*“. **Stud. A.2**, atsakė, jog: „*Socialinis teisingumas pasireiškia per suteikiamą darbą, atlyginimą arba vietą mokymosi įstaigoje. Pvz. Vyrišką profesiją gali studijuoti moteris. Arba neįgalus žmogus dirbti tokį patį, gerai apmokamą darbą kaip ir neturintis negalios.*“. *Lyties lygybė, rasės lygybė, bei visų piliečių lygybė valstybėje, nepriklausomai nuo jų statuso ar užimamų pareigų*“. Iš **stud. A.3**, gautas atsakymas, kad: „*Socialinis teisingumas yra tada, kai yra laikomasi teisingumo principo. Kai viskas yra padalijama teisingai, nieko neišskaičiuojant*“. **Stud. B.4**: „*Visoms socialinėms grupėms yra užtikrinamos galimybės įvairias socialines garantijas*“. Pateikiamas atsakymas gautas iš **stud. B.5**: „*Socialinis teisingumas pasireiškia tuomet kai remiantis socialiniais aspektais yra nustatomas žmogaus laimės indeksas. Kuomet yra suteikiamos socialinės garantijos*“. **Stud. B.6** pateikė atsakymą: „*Socialinis teisingumas gerovės valstybėje, mano nuomone pasireiškia jos teikiamų socialinių paslaugų bei paramos tolygiu paskirstymu įvairioms socialinėms grupėms.*“. **Stud. C.7** teigė: „*Gyvenimo kokybe - materialinį stabilumas, realiomis socialinėmis išmokomis su kuriomis žmogus neskurstų (pašalpas , pensijas). Gerai išvystytomis paslaugomis – medicininės ir švietimo (moksliniai tyrimai, inovacijos). Ekonominiu vystymuisi (darbo rinkos politiką)*“. **Stud. C.8**, pateikė atsakymą: „*šalies ekonominiu klestėjimu, demokratija, užtikrinta socialinė apsauga, darbo rinkos politika užtikrinanti visišką gyventojų užimtumą, švietimo prieinamumas visiems.*“. **Stud. C.9**: „*Tai solidarumas, teisėtumas, laisvė. Pavyzdžiui, vienodų sąlygų sudarymas visiems, nepriklausomai nuo jų socialinės padėties, neįgalumo ir t.t.*“.

11 lentelė. Informantų supratimu, kaip pasireiškia socialinis teisingumas gerovės valstybėje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Socialinio teisingumo išraiškos formos gerovės valstybėje	Socialinių paslaugų užtikrinimu	<p>Stud. A.1 <[...] socialinis teisingumas pasireiškia lygiomis galimybės gauti mokslą, medicinos paslaugas [...]></p> <p>Stud. A.2 <[...] pasireiškia per suteikiamą darbą, atlyginimą arba vietą mokymosi įstaigoje></p> <p>Stud. B.6 < [...] mano nuomone pasireiškia jos teikiamų socialinių paslaugų [...]></p> <p>Stud. C.7 < [...] išvystytomis paslaugomis – medicininės ir švietimo (moksliniai tyrimai, inovacijos).></p> <p>Stud. C.8 <[...] socialinė apsauga, darbo rinkos politika užtikrinanti visišką gyventojų užimtumą, švietimo prieinamumas visiems ></p>
	Lygiomis teisėmis ir galimybėmis	<p>Stud. A.1 <[...] socialinis teisingumas turi užtikinti lygybę prieš įstatymus ir socialinių garantijų užtikrinimą .></p> <p>Stud. A.2 <[...] Lyties lygybė, rasės lygybė, bei visų piliečių lygybė valstybėje, nepriklausomai nuo jų statuso ar užimamų pareigų.></p> <p>Stud. A.3 < Socialinis teisingumas yra tada, kai yra laikomasi teisingumo principo. Kai viskas yra padalijama teisingai, nieko neišskaičiuojant ></p> <p>Stud. C.8 <[...] demokratija [...]></p> <p>Stud. C.9 < Pavyzdžiui, vienodų sąlygų sudarymas visiems, nepriklausomai nuo jų socialinės padėties, neįgalumo ir t.t.></p>
	Socialinių išmokų užtikrinimas	<p>Stud. A.1 <gauti [...] ir kitas socialines išmokas [...] ></p> <p>Stud. B.4 <Visoms socialinėms grupėms yra užtikrinamos galimybės įvairias socialines garantijas.></p> <p>Stud. B.5 < Kuomet yra suteikiamos socialinės garantijos.></p> <p>Stud. B.6 <[...] bei paramos tolygiu paskirstymu įvairioms socialinėms grupėms [...] ></p> <p>Stud. C.7 <Gyvenimo kokybe - materialinį stabilumą, realiomis socialinėmis išmokomis su kuriomis žmogus neskurstų (pašalpas , pensijas).></p>
	Stiprių valstybės ekonominiu pagrindu	<p>Stud. C.8 <[...] šalies ekonominiu klestėjimu [...]></p>

Gauti atsakymai iš universiteto atstovų, kurie teigė, **Darb. A.1** „Pirmiausia tai lygiateisiškumas. Įgyvendinant socialinį teisingumą negalima vadovautis žmogaus teisėms prieštaraujančiais veiksniais, pvz., finansinė padėtis, socialinis statusas, išsilavinimo lygis, kilmė, rasė, tautybė, seksualinė orientacija, šeimyninė padėtis ir kt. panašaus pobūdžio kriterijais.“ **Darb. B.1** „Proporcingai skaičiuojami mokesčiai, kai padeda ne tik socialinės rizikos šeimoms, bet visoms, kurios kreipiasi pagalbos.“ Gautas atsakymas iš **darb. C.1:** „Pirmiausia tai lygiomis teisėmis, prieš įstatymus ar gaunant tam tikras socialines paslaugas. Taip pat socialinių paslaugų suteikimu visiems asmenims tolygiai, užtikrintomis išmokomis nelaimės atveju ar motinystės atostogų metu ir pan. Svarbiausia tai, jog valstybė užtikrina vienodą socialinę pagalbą savo piliečiams.“

Apibendrinus interviu metu gautus rezultatus daroma prielaida, jog pagrindinės socialinio teisingumo išraiškos gerovės valstybėje yra: socialinių paslaugų prieinamumas visiems asmenims, tolygus socialinių išmokų padalijimas ir šalies ekonominis klestėjimas, kuris remiasi lygiomis teisėmis ir galimybėmis valstybės piliečiams (žr. 11 lentelė).

Buvo užduodamas klausimas „**Kaip suprantate socialinį teisingumą aukštajame moksle?**“, atsakymai pateikiami 12 lentelėje. **Stud. A.1**, teigė, jog: „Socialinis teisingumas aukštajame moksle tai visiškos lygybės užtikrinimas prieš kitus studentus“. Gautas atsakymas iš **stud. A.2:** „Tai, kai į aukštąjį mokslą turi teisę visi piliečiai, atitinkantys tam tikrus standartus, pvz. Baigę vidurinę, išsilaukę tam tikrus egzaminus. Tačiau, jų stojimas neturi priklausyti nuo jų tautybės, lyties ar kitų panašių veiksnių“. O **stud. A.3**, teigė, kad: „Aukštasis mokslas turi būti kokybiškas ir prieinamas visiems“. **Stud. B.4** pateikia, tokį atsakymą: „Socialinį teisingumą aukštajame moksle, suprantu kaip kiekvienos socialinės grupės asmenų teisę į aukštąjį mokslą, nepaisant kokia yra jo finansinė padėtis, statusas visuomenėje, tautybė, ar rasė“. **Stud. B.5** pateikė atsakymą, jog: „Socialinis teisingumas moksle tai kai visiems besimokantiems asmenims suteikiamos vienodos teisės ir galimybės“. **Stud. B.6** pateikė atsakymą, jog: „Socialinį teisingumą aukštajame moksle supratu, kaip lygių galimybių užtikrinimą asmenims įsitraukti ir dalyvauti mokymosi procesuose.“. **Stud. C.7** teigia: „Socialinis teisingumas aukštajame moksle – kai individas ar visuomenės grupės nėra skirstomos, t.y. socialiai atskirtos, klasifikuojamos, visiems sudaromos lygios galimybės mokytis.“ Toliau gautas atsakymas iš **stud. C.8:** „Socialinis teisingumas švietime reiškia, kad asmens galimybės dalyvauti švietimo sistemoje priklauso nuo individualių gebėjimų ir rezultatų (nuopelnų) ir nepriklauso nuo asmens ar jo šeimos socialinio, kultūrinio ar ekonominio statuso.“. **Stud. C.9:** „Manau, kad tai yra galimybės įgyti aukštąjį išsilavinimą sudarymas visiems. Pavyzdžiui, gali būti skiriamos socialinės stipendijos studentams iš mažiau pasiturinčių šeimų. Taip pat dėstytojo-studento

bendravimas, atsiskaitymų vertinimas (vertinant žinias, o ne balų pakėlimą dėl pažinčių ar išvaizdos), dėstytojų lygiavertiškas požiūris į studentą kaip į būsimą kolegą, o ne jauną, nieko nesuprantantį ir kvailą vaiką“.

12 lentelė. Socialinis teisingumas aukštajame moksle

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Socialinis teisingumo samprata aukštajame moksle	Lygybės užtikrinimas	<p>Stud. A.1 <Socialinis teisingumas aukštajame moksle tai visiškos lygybės užtikrinimas prieš kitus studentus. ></p> <p>Stud. A.2 <[..]kai į aukštąjį mokslą turi teisę visi piliečiai, atitinkantys tam tikrus standartus.></p> <p>Stud. B.4 <[..]suprantu kaip kiekvienos socialinės grupės asmenų teisę į aukštąjį mokslą, nepaisant kokia yra jo finansinė padėtis, statusas visuomenėje, tautybė, ar rasė.></p> <p>Stud. B.5 <[..]kai visiems besimokantiems asmenims suteikiamos vienodos teisės ir galimybės. ></p> <p>Stud. B.6 < [..]lygių galimybių užtikrinimą asmenims įsitraukti ir dalyvauti mokymosi procesuose.></p> <p>Stud. C.7 <[..] visiems sudaromos lygios galimybės mokytis.></p> <p>Stud. C.8 <[..]kad asmens galimybės dalyvauti švietimo sistemoje priklauso nuo individualių gebėjimų ir rezultatų (nuopelnų) ir nepriklauso nuo asmens ar jo šeimos socialinio, kultūrinio ar ekonominio statuso ></p> <p>Stud. C.9 <[..] kad tai yra galimybės įgyti aukštąjį išsilavinimą sudarymas visiems ></p>
	Studijų kokybė ir prieinamumas	Stud. A.3 < Aukštasis mokslas turi būti kokybiškas [...]

Gautas atsakymas iš **darb. A.1** „*Tai teisė į kokybišką studijas, kurios turi būti prieinamos visiems, nepaisant 3 kl. minėtų veiksnių.*“ **Darb. B.1** „*Stengiasi užtikrinti, kad aukštąjį mokslą galėtų gauti tiek abiturientas, tiek neįgalusis, tiek senjoras.*“ Iš **darb. C.1** sulauktas atsakymas: „*Lygiomis galimybėmis pasirenkant mokslą, kokybiškų studijų užtikrinimu.*“

Socialinio teisingumo sampratą aukštajame moksle tiriamieji suvokia, kaip lygybės pagrindo užtikrinimą visiems asmenims bei kokybiškų studijų suteikimą (žr. 12 lentelė).

Tiriamiesiems buvo užduotas klausimas: „*Kokiomis formomis aukštajame moksle pasireiškia socialinis teisingumas?*“. Gauti atsakymai (žr. 13 lentelė) iš **stud. A.1**: „*Mokslo įstaigose socialinis*

teisingumas turėtų pasireikšti nuo pat pradžios, kiekvienas asmuo turi turėti sudarytas lygias teises stoti kur jis nori neatsižvelgiant į jo socialinį statusą ar kitus socialinius faktorius, taip pat aukštasis mokslas turi užtikrinti visas galimybes studijuoti asmenims su negalia, pasirūpinti inventorium bei patalpomis pritaikytomis visų tipų negalioms, manau turi būti užtikrinta lygybė vertinimų atžvilgiu, negali būti atsižvelgiama į jokių faktorius (kaip lytis, rasė, negalia, amžius, socialinė padėtis ir pan.)“.

Stud. A.2, atsake, kad: „Socialinis teisingumas pasireiškia per lygybę, toleranciją ir neskirstymą į tam tikras atskirties grupes pagal tam tikrus požymius.“. Taip pat gautas atsakymas iš **stud. A.3**: „Vienodomis mokymosi galimybėmis (neįgaliems, kitos rasės ir pan.), laisva studijų pasirinkimo galimybė, socialinėmis išmokomis tiems kuriems reikia, stipendijomis už mokslo pasiekimus visiems to vertiems asmenims, vertinimo sistema lygi visiems studentams ir pan.“.

Stud. B.4, teigia, kad: „Kiekvienas turi lygias teises gauti aukštąjį išsilavinimą, gauti paskatinamąsias stipendijas, už gerą mokslą“.

Taip pat **stud. B.5** teigia, jog: „Jis pasireiškia suteikiamais vienodo stojimo į aukštąsias mokyklas balais, objektyviu studentų vertinimu, vienodomis atsiskaitymo galimybėmis“.

Stud. B.6 atsakymas: „Tai pasireiškia, jog esamos ar būsimos studijos neturėtų būti diskriminuojamos dėl savo rasės, tautybės, religijos, lyties, finansinės padėties ar kitų veiksnių priimant į aukštąsias mokyklas ar kitas mokymosi įstaigas.“

Stud. C.7: „Švietimo ištekliai (stipendijos) suteikiami studentams, kurie pasiekia geresnių mokymosi rezultatų.“.

Stud. C.8 atsakė: „Prieinamumu teritoriniu ir finansiniu aspektu, gabus, bet nepasiturintys studentai gali gauti nemokamą mokslą finansuojamą valstybės, skiriamos socialinės stipendijos, stipendijos priklausančios nuo mokymosi rezultatų, studijoms teikiamos paskolos. Integruojami specialiujų poreikių turintys studentai. Imigrantų integracija ir jų socialinės atskirties mažinimas“.

Stud. C.9: „Anoniminis egzaminų vertinimas“.

13 lentelė. Socialinio teisingumo formos aukštajame moksle

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Socialinis teisingumo pasireiškimo formos aukštajame moksle	Aukštojo mokslo prieinamumas	Stud. A.1 <[...] kiekvienas asmuo turi turėti sudarytas lygias teises stoti kur jis nori neatsižvelgiant į jo socialinį statusą ar kitus socialinius faktorius.> Stud. B.4 <Kiekvienas turi lygias teises gauti aukštąjį išsilavinimą [...]> Stud. B.5 <[...] pasireiškia suteikiamais vienodo stojimo į [...] balais > Stud. B.8 <Prieinamumu teritoriniu ir finansiniu aspektu [...] >
	Galimybės studijuoti užtikrinimas socialinėms mažumoms	Stud. A.1 <[...] pat aukštasis mokslas turi užtikrinti visas galimybes studijuoti asmenims su negalia, pasirūpinti inventorium bei patalpomis pritaikytomis visų tipų negalioms.> Stud. A.3 <Vienodomis mokymosi galimybėmis [...]>

13 lentelės tęsinys kitame puslapyje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Socialinis teisingumo pasireiškimo formos aukštajame moksle	Tolerancija ir diskriminacijos nebuvimas	Stud. A.2 <[...] toleranciją ir neskirstymą į tam tikras atskirties grupes pagal tam tikrus požymius.> Stud. B.6 <[...]esamos ar būsimos studijos neturėtų būtų diskriminuojamos dėl savo rasės, tautybės, religijos, lyties, finansinės padėties >
	Skatinimo sistema (stipendijos)	Stud. A.3 <[...] socialinėmis išmokomis tiems kuriems reikia, stipendijomis už mokslo pasiekimus visiems to vertiems asmenims.> Stud. B.4 <[...]gauti paskatinamąsias stipendijas, už gerą mokslą [...] Stud. C.7 <Švietimo ištekliai (stipendijos) suteikiami studentams, kurie pasiekia geresnių mokymosi rezultatų > Stud. C.8 < [...] skiriamos socialinės stipendijos, stipendijos priklausančios nuo mokymosi rezultatų, studijoms teikiamos paskolos.> Dar. C.1 <Gerai besimokinantys ir pažangūs studentai gauna atlygį >
	Teisinga vertinimo sistema	Stud. A.3 <[...] vertinimo sistema lygi visiems studentams> Stud. B.5 <[...]objektyviu studentų vertinimu, vienodomis atsiskaitymo galimybėmis > Stud. C.9 <Anoniminis egzaminų vertinimas>
	Studijų „lankstumu“	Stud. A.3 <[...]laisva studijų pasirinkimo galimybė [...]>

Darb. A.1 teigia, jog: „Visiems asmenims užtikrinamu kokybišku mokslu neįtakojant jokiems socialiniams faktoriams.“ **Darb. B.1:** „Gal kai studentas gali gauti nemokamą mokslą, jei gerai mokosi, lygiai taip kitas gali ją prarasti už prastus rezultatus. Arba kad kartu gali studijuoti ir neįgalieji, vyresnio amžiaus, kitataučiai.“ Iš **darb. C.1** gautas atsakymas: „Socialinį teisingumą aukštajame moksle suprantu taip, kad kiekvienas studentas turi galimybę pasirinkti studijų lygį ir mokymosi grafiką pagal savo mokymosi galimybes. Gerai besimokinantys ir pažangūs studentai gauna atlygį.“

Tyrimo dalyvavę asmenys aukštajame moksle pastebi tam tikras jo pasireiškimo formas tokias kaip: aukštojo mokslo prieinamumas, studijavimo galimybės asmenims su negalia ar kitos tautybės, tolerancijos ir diskriminacijos nebuvimo užtikrinimas, skatinimo sistemos studentams kūrimas, teisinga mokslo pasiekimo vertinimo sistema, studijų lankstumas bei kokybiškų studijų užtikrinimo siekiamybė (žr. 13 lentelė).

Užduotas klausimas „**Kokias socialinio teisingumo formas pastebite savo aukštojoje mokykloje?**“.

Gauti atsakymai (žr. 14 lentelė), **stud. A.1:** „Universiteto aplinka bent jau iš pirmo žvilgsnio yra pritaikyta neįgaliems studentams, siekiama išvengti nusirašinėjimų atsiskaitymų metu, jog vertinimai būtų teisingi, studijuoja užsienio studentai, todėl galima manyti, jog yra galimybės sudarytos kitų tautybių piliečiams gauti pilnavertį mokslą, studentai turi galimybę gauti stipendijas priklausomai nuo jų mokslo pasiekimų“. **Stud. A.2** atsakymas: „Neskirstymas pagal lytį, tautybę ar rasę, amžių. Galima rasti labai įvairių studentų, kurie turi tokias pačias sąlygas kaip ir jų studijuojantys kolegos“. Pateikiamas **stud. A.3** atsakymas: „Manau, kad mano aukštojo mokykloje iš dalies kokybiškos studijos, kurios yra prieinamos visiems“. **Stud. B.4**, teigia, kad: „Kiekvienas labai gerai besimokantis turi galimybę gauti stipendijas, taip pat gerai besimokantis asmenys turi galimybę į nemokamą mokslą. Universitete turi galimybę mokytis ir kitų tautybių žmonės.“. Gautas atsakymas iš **stud. B.5:** „Viena iš teisingumo formų, jog visiems stojantiems yra skaičiuojamas vienodas stojamasis balas. Visiškai nesvarbus amžius ir lytis“. Gautas atsakymas iš **stud. B.6:** „Mano aukštojoje mokykloje yra socialinis teisingumas pasireiškia paslaugų teikimu tiek sveikiems, tiek negalia turintiems asmenims, kadangi yra išvystyta tam reikalinga infrastruktūra, taip pat sudarytos visiems studentams lygios galimybės gauti stipendijas, kitus finansinius paskatinimus. Užsieniečiams yra sudarytos sąlygos dalyvauti paskaitose su kitais (vietiniais) studentais tokiu būtu stengiamasi juos integruoti į visuomenę ir pan.“. **Stud. C.7:** „Nuolatos bandoma gerinti universiteto infrastruktūrą, pritaikyti ją visų poreikių studentams. Taip pat studentai gauna stipendijas, o kam reikia ir socialines išmokas. Užsienio studentams yra vedamos paskaitos užsienio kalba, todėl mokslas yra prieinamas įvairių tautybių asmenims.“ **Stud. C.8** atsakė, jog: „Prieinamumu, kad nepasiturintys studentai gali gauti nemokamą mokslą finansuojamą valstybės, skiriamos socialinės stipendijos, stipendijos priklausančios nuo mokymosi rezultatų, studijoms teikiamos paskolos. Integruojami specialiųjų poreikių turintys studentai. Imigrantų integracija ir jų socialinės atskirties mažinimas.“ **Stud. C.9:** „Stengiamasi sukurti visas prieinamas priemones studentams atvykusiems iš kitų šalių gauti tiek pat žinių kaip ir studentams lietuviams.“

14 lentelė. Socialinio teisingumo formas studijuojamoje aukštojoje mokykloje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Socialinis teisingumo pasireiškimo formos studijuojamoje/dirbančioje aukštajame moksle	Aukštosios mokyklos infrastruktūros plėtojimas	Stud. A.1 <[.] yra pritaikyta neįgaliems studentams > Stud. B.6 <[.] pasireiškia paslaugų teikimu tiek sveikiems, tiek negalia turintiems asmenims> Stud. C.7 <[.] bandoma gerinti universiteto infrastruktūrą >

14 lentelės tęsinys kitame puslapyje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Socialinis teisingumo pasireiškimo formos studijuojamoje/dirbančioje aukštajame moksle	Aukštosios mokyklos infrastruktūros plėtojimas	Stud. C. 8 < Prieinamumu, kad nepasiturintys studentai gali gauti nemokamą mokslą finansuojamą valstybės [...] > Stud. C.8 < Integruojami specialiujų poreikių turintys studentai. Imigrantų integracija ir jų socialinės atskirties mažinimas >
	Vertinimo sistemos skaidrumas	Stud. A.1 <[...] siekiama išvengti nusirašinėjimų atsiskaitymų metu, jog vertinimai būtų teisingi.>
	Studijų prieinamumas	Stud. A.1 <[...] studijuoja užsienio studentai, todėl galima manyti, jog yra galimybės sudarytos kitų tautybių piliečiams gauti pilnavertį mokslą > Stud. A.2 <Galima rasti labai įvairių studentų, kurie turi tokias pačias sąlygas kaip ir jų studijuojantys kolegos > Stud. A.3 <[...] aukštojo mokykloje iš dalies kokybiškos studijos, kurios yra prieinamos visiems > Stud. B.4 < Universitete turi galimybę mokytis ir kitų tautybių žmonės.> Stud. B.5 <Viena iš teisingumo formų, jog visiems stojantiesiems yra skaičiuojamas vienodas stojamasis balas. > Stud. B.6 <Užsieniečiams yra sudarytos sąlygos dalyvauti paskaitose su kitais (vietiniais) studentais tokiu būti stengiamasi juos integruoti į visuomenę ir pan > Stud. C.7 <Užsienio studentams yra vedamos paskaitos užsienio kalba, todėl mokslas yra prieinamas įvairių tautybių asmenims. > Stud. C.9 <Stengiamasi sukurti visas prieinamas priemones studentams atvykusiems iš kitų šalių gauti tiek pat žinių kaip ir studentams lietuviams.>
	Skatinimo sistemos	Stud. A.1 <[...] studentai turi galimybę gauti stipendijas priklausomai nuo jų mokslo pasiekimų > Stud. B.4 <[...] gerai besimokantis turi galimybę gauti stipendijas, taip pat gerai besimokantys asmenys turi galimybę į nemokamą mokslą.> Stud. B.6 <[...] visiems studentams lygios galimybės gauti stipendijas, kitus finansinius paskatinimus > Stud. C.7 <[...] studentai gauna stipendijas, o kam reikia ir socialines išmokas > Stud. C.8 < skiriamos socialinės stipendijos, stipendijos priklausančios nuo mokymosi rezultatų, studijoms teikiamos paskolos>
	Lygybė	Stud. A.2 <[...] Neskirstymas pagal lytį, tautybę ar rasę, amžių.>
	Kokybiškos studijos	Stud. A.3 <[...] aukštojoje mokykloje iš dalies kokybiškos studijos, kurios yra prieinamos visiems >

Darb. A.1 pateikė atsakymą: „Šiek tiek nukenčia studijų kokybė bestudijuojantiems anglų kalba, kadangi sunku užtikrinti platų ir kokybišką studijų dalykų spektrą atsižvelgiant į kalbos galimybes. Tarptautiniai studentai turi mažiau pasirinkamų dalykų. Tačiau, visais kitais atžvilgiais, yra įgyvendinamas socialinis teisingumas, nei vienas studentas nėra diskriminuojamas dėl kitos tautybės, rasės, kultūrinių ir religinių skirtumų. Taip pat yra pasirūpinama jaunų mamų padėtimi, dirbančių studentų situacija - jie gali rinktis ištesines studijas, kurios yra puikus sprendimas. Taip pat teikiamos nuotolinių studijų paslaugos, kurios užtikrina geografiškai nutolusių regionų studentų prieinamumą studijoms.“ **Darb. B.1:** „Yra neįgaliųjų integracija. Bet kartais dėl vertinimo abejoju, nes „normalūs“ studentai gali būti vertinami prasčiau dėl lankymo ar kitų priežasčių, o tarkim neįgalusis visada turės išimčių ir niekas vien iš žmogiškosios pusės nevers nešti pažymų ar kitaip jo netikrins.“ **Darb. C.1:** „Visiems suteikta vienodai didelė galimybė mokytis tobulėti, įstoti ir būti pačiam geriausiam.“

Apibendrinus gautus atsakymus, kokias pagrindines socialinio teisingumo formas pastebimos aukštojoje mokykloje kurioje studijuoja ar dirba apklaustieji gauti atsakymai, jog: universiteto infrastruktūros plėtojimas (siekimas pritaikyti visų poreikių asmenims), vertinimo sistemos skaidrumo užtikrinimas, studijų prieinamumas, skatinimo sistema studentams, lygybės siekiamybė, kokybiškų studijų užtikrinimas (žr. 14 lentelė).

Taip pat buvo pateikiamas klausimas „**Kokių socialinio teisingumo formų pasigendate ir manote, jog jos būtų reikalingos aukštosiose mokyklose?**“. Klausimas pateikė atsakymus (žr. 15 lentelė), **stud. A.1**, teigia, jog: „Aš asmeniškai pasigendau finansinio prieinamumo visiems asmenims, nes dažnai šis aspektas lemia daugelio moksleivių studijų krypties pasirinkimą. Remiantis mano turima patirtimi į populiarias specialybes stoja didelis kiekis asmenų, o tada jų geri balai jiems ne visada padeda, nes valstybės finansuojamų vietų skaičius būna per mažas, jog visi to verti sugebėtų papulti į norimas vietas. Taip pat manau, jog nėra pilnai pasirūpinta socialinių mažumų lygybe t.y. neįgaliesiems ne visos patalpos yra pritaikytos, o su užsienio studentais irgi ne visada viskas būna pilnai apmąstyta ir pritaikyta jiems“. **Stud. A.2**, mano, jog: „Išankstinė nuomonė apie studentą, neišsiaiškinant priežasčių, pvz. Nelankymo, nesimokymo ir pan. Taip pat pastebima neteisybė su studentais mokančiais ir nemokančiais už mokslą. Mokančius universitetas orientuotas labiau išlaikyti, todėl jiems suteikiama šiek tiek daugiau privilegijų.“. Gautas atsakymas iš **stud. A.3:** „Norėtuši labiau kokybiškesnių studijų“. Remiantis **stud. B.4** atsakymu: „Nepasigendau nieko, viskas yra gerai“. Tuo tarpu **stud. B.5** teigė, jog: „Ne visuomet yra vertinama objektyviai. Įvairūs „piniginiai kyšiai“ dėstytojams“. **Stud. B.6**, teigia, jog: „Mano nuomone didžiausias socialinio teisingumo garantijas Lietuvos aukštojo mokslo sistemoje galėtų ir turėtų būti nemokamas

mokslas visiems asmenims. Toks modelis įgalintų socialiai atskirtų grupių lygių galimybių užtikrinimą, kadangi dabartinė sistema daliai asmenų yra ydinga (dėl įvairių priežasčių studijų prieinamumas užkerta kelią dirbti aukštesnės kvalifikacijos darbus).“.

Stud. C.7 atsakė: „Pasirinkimo galimybių užtikrinimo, kai sudaromos galimybės pasirinkti pvz.: profesiją (dėstytojai stebisi, kodėl ikimokyklinį ugdymą pasirinko studijuoti vyriškos lyties atstovas, o ne moteriškos). Siekiant lygybės ir lygių galimybių užtikrinimo, daugiau dėmesio skirti mažiau privilegijuotiems socialiniams sluoksniams (kad nebūtų galima už pinigus ar tam tikrą socialinį statusą nusipirkti aukštojo mokslo diplomo). Sudaryti sąlygas mažesnes pajamas gaunantiems žmonėms įgyti norimą išsilavinimą (kadangi kainuoja ne tik studijos, bet ir ypač brangus pragyvenimas), (buto nuoma, transportas ir kt.). Išplėsti aukštųjų mokyklų studijų pasiekimų vertinimo tvarkos aprašus, papildant juos informacija apie specialiųjų poreikių turinčių studentų pasiekimų vertinimo formas ir galimybes. Rengiant studijų pasiekimų vertinimo tvarkos aprašus vadovautis kitų šalių aukštųjų mokyklų patirtimi susijusia su efektyviu ir įvairiu specialiųjų poreikių turinčių studentų informavimu, jų aktyvumo švietimo pagalbos procese skatinimu, kitų studentų įtraukimu į švietimo pagalbos sistemą.“.

Stud. C.8 pateikė atsakymą: „Prestižinėms studijų programoms galėtų būti skiriama daugiau valstybės finansuojamų vietų. Netobula paskolų sistema, kurianti socialinę nelygybę“.

Stud. C.9: „Nors ir bandoma sudaryti visas sąlygas mokytis užsienio studentams, tačiau trūksta tolerancijos iš dėstytojų pusės, ne visada noriai vedamos paskaitos anglų kalba arba dėstytojai nusiteikę nelabai maloniai prieš tokius studentus, tam tikrą nuomonę turi. Ypač paskutiniu metu. Tai pat pasigendu senesniuose pastatuose infrastruktūros skirtos neįgaliesiems

15 lentelė. Socialinių formų trūkumas tiriamųjų nuomone

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Socialinis teisingumo pasireiškimo formų trūkumas aukštajame moksle	Finansinės lygybės	Stud. A.1 <[..]pasigendu finansinio prieinamumo visiems asmenims, nes dažnai šis aspektas lemia daugelio moksleivių studijų krypties pasirinkimą > Stud. A.2 < [..] pastebima neteisybė su studentais mokančiais ir nemokančiais už mokslą > Stud. B.6 <[..] socialinio teisingumo garantijas Lietuvos aukštojo mokslo sistemoje galėtų turėtų būti nemokamas mokslas visiems asmenims.> Stud. C.7 <[..] Siekiant lygybės ir lygių galimybių užtikrinimo, daugiau dėmesio skirti mažiau privilegijuotiems socialiniams sluoksniams .> Stud. C.8 <[..] galėtų būti skiriama daugiau valstybės finansuojamų vietų >

15 lentelės tęsinys kitame puslapyje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Socialinis teisingumo pasireiškimo formų trūkumas aukštajame moksle	Socialinės lygybės	Stud. A.1 <[...] jog nėra pilnai pasirūpinta socialinių mažumų lygybe t.y. neįgaliesiems ne visos patalpos yra pritaikytos, o su užsienio studentais irgi ne visada viskas būna pilnai apmąstyta ir pritaikyta jiems .> Stud. C.7 < Pasirinkimo galimybių užtikrinimo, kai sudaromos galimybės pasirinkti pvz.: profesiją > Stud. C.8 < Netobula paskolų sistema, kurianti socialinę nelygybę.>
	Tolerancijos trūkumas	Stud. A.2 < Išankstinė nuomonė apie studentą, neišsiaiškinant priežasčių.> Stud. C.9 <[...] tolerancijos iš dėstytojų pusės>
	Studijų kokybės	Stud. A.3 < Norėtusi labiau kokybiškesnių studijų.> Stud. C.7 <[...] vadovautis kitų šalių aukštųjų mokyklų patirtimi susijusia su efektyviu ir įvairiu specialiųjų poreikių turinčių studentų informavimu, jų aktyvumo švietimo pagalbos procese skatinimu, kitų studentų įtraukimu >
	Nieko nepasigenda	Stud. B.4 < Nepasigendu nieko, viskas yra gerai.>
	Korupcijos nebuvimo	Stud. B.5 < Įvairūs „piniginiai kyšiai“ dėstytojams >
	Vertinimo lygybės	Stud. B.5 < Ne visuomet yra vertinama objektyviai. > Stud. C.7 < Išplėsti aukštųjų mokyklų studijų pasiekimų vertinimo tvarkos aprašus >
	Studijų prieinamumo	Stud. C.9 <Tai pat pasigendu senesniuose pastatuose infrastruktūros skirtos neįgaliesiems.>

Darb. A.1 sakė, jog: „*Jau paminėjau dėl tarptautinių studentų atsakant į 5 kl. Taip pat norėčiau paminėti, jog jiems reikalinga papildoma pagalba adaptuojantis šalyje, tačiau mentoriai yra paskirti universiteto, tad adaptacijos universitete klausimais parama yra teikiama.*“.

Darb. B.1: „*Negaliu atsakyti į klausimą. Manau apskritai mūsų švietimo sistema yra keistina, taip pat ir aukštasis išsilavinimas.*“

Gautas atsakymas iš **darb. C.1:** „*Pasigendu teisybės stojamuosiuose etapuose. Apmaudu, kad norimą profesiją kartais gali studijuoti tie, kuriems ji nėra artima ar norima. Daugiau dėmesio reiktų skirti absolventų sampratai apie darbo rinką ir esamas profesijas.*“.

Apklaustieji pateikė socialinio teisingumo formas, kurių pasigenda savo aukštojo mokykloje, jos buvo: finansinės ir socialinės lygybės, tolerancijos trūkumas, studijų kokybės klausimas, korupcijos egzistavimas, vertinimo sistemos neišbaigtumas bei studijų prieinamumo problema (žr. 15 lentelė).

Siekiant įsitikinti, jog tiriamieji buvo atrinkti sėkmingai pagal užsibrėžtą klausimą buvo pateikiami demografiniai klausimai. „*Kokioje aukštojoje mokykloje studijuojate?*“ Gauti atsakymai **stud. A.1:** „*Studijuju Kauno technologijos universitete*“. **Stud. A.2:** „*Esu iš Kauno technologijos universiteto*“. **Stud. A.3:** „*KTU*“. **Stud. B.4, stud. B.5, stud. B.6** atsakė, jog studijas vykdo „*Vytauto Didžiojo universitete*“. *O studentai koduoti C raide (stud. C7, stud. C8, stud. C9.) yra studijuojantis „Lietuvos sveikatos mokslų universitete“.*

16 lentelė. Demografinis klausimas. Aukštoji mokykla

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Aukštoji mokykla	Kauno technologijos universitetas	Stud. A.1 <[.]Kauno technologijos universitete> Stud. A.2 <[.]Kauno technologijos universitete> Stud. A.3 <[.]Kauno technologijos universitete>
	Vytauto Didžiojo universitetas	Stud. B.4 <[.]Vytauto Didžiojo universitete> Stud. B.5 <[.]Vytauto Didžiojo universitete> Stud. B.6 <[.]Vytauto Didžiojo universitete>
	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas	Stud. C.7 <[.]Lietuvos sveikatos mokslų universitete> Stud. C.8 <[.]Lietuvos sveikatos mokslų universitete> Stud. C.9 <[.]Lietuvos sveikatos mokslų universitete>

Kitas demografinis klausimas buvo: „*Kelintame kurse studijuojate?*“ **Stud. A.1** pateikė atsakymą: „*pirmame bakalauro kurse*“ **Stud. A.2** atsakė: „*ketvirtame bakalauro kurse*“ **Stud. A.3:** „*pirmame magistro kurse*“ **Stud. B.4** pateikė atsakymą: „*ketvirtame bakalauro kurse*“ **Stud. B.5** atsakė: „*ketvirtame bakalauro kurse*“ **Stud. B.6:** „*ketvirtame bakalauro kurse*“ **Stud. C.7** atsakė: „*pirmame bakalauro kurse*“ **Stud. C.8:** „*pirmam bakalauro kurse*“ **Stud. C.9:** „*ketvirtame bakalauro kurse*“

17 lentelė. Demografinis klausimas. Studijuojamas kursas

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Studijuojamas kursas	I bakalauro pakopos kursas	Stud. A.1 <[.]pirmame bakalauro kurse > Stud. C.7 <[.]pirmame bakalauro kurse > Stud. C.8 <[.]pirmame bakalauro kurse >
	I magistro studijų kursas	Stud. A.3 <[.]pirmame magistro kurse >
		Stud. A.2 <[.]ketvirtame bakalauro kurse“> Stud. B.4 <[.]ketvirtame bakalauro kurse“> Stud. B.5 <[.]ketvirtame bakalauro kurse“>

	IV bakalauro pakopos kursas	Stud. B.6<[.]ketvirtame bakalauro kurse"> Stud. C.9<[.]ketvirtame bakalauro kurse">
--	-----------------------------	--

Siekiant atskleisti socialinį pažeidžiamumą tiriamiesiems užduotas klausimas: „Kokiai socialinės mažumos grupei save priskirtumėte (neįgalus, vienintelis lyties atstovas grupėje, nepriklauso jokiai)?“ Gauti atsakymai: **Stud. A.1** pateikė atsakymą: „turiu nedidelę negalią, kas mane priskiria prie neįgaliosios socialinės mažumos universitete“. **Stud. A.2** atsakė: „turiu neįgalumą, todėl manau priskiriamas prie socialiai jautrios grupės“ **Stud. A.3**: „nepriklausau jokiai socialiniai grupei, kadangi neturiu jokių papildomų reikalavimų kurie turėtų man suteikti kažkokių papildomų prioritetų“ **Stud. B.4** pateikė atsakymą: „nepriklausau jokiai socialiniai grupei“. **Stud B.5** atsakė: „galima sakyti, jog priklausau mažumai, kadangi esu vienintelė moteris savo studijų programoje“. **Stud. B.6**: „nepriklausau jokiai grupei ar mažumai“ **Stud. C.7** atsakė: „na esu užsienietis“ **Stud. C.8**: „Esu studentas studijuojantis ne savoje šalyje“. **Stud. C. 9**: „esu studentė atvykusi iš užsienio šalies“

18 lentelė. Tiriamųjų priklausymas socialiniai mažumos grupei

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Socialinės mažumos grupė	Studentas su negalia	Stud. A.1 <[.] nepriklausau jokiai socialinių mažumų grupei> Stud. A.2 <turiu neįgalumą, todėl manau priskiriamas prie socialiai jautrios grupės.>
	Užsienio studentas	Stud. C.8 <Esu studentas studijuojantis ne savoje šalyje.> Stud. C.9 <[.] esu studentė atvykusi iš užsienio šalies.> Stud. C.7 <[.]esu užsienietis >
	Studentas vienos lyties atstovas grupėje	Stud. B.5 <[.]esu vienintelė moteris savo studijų programoje[.]>
	Nepriklauso jokiai socialiniai mažumai	Stud. A.3 <[.]nepriklausau jokiai socialiniai grupei[.]> Stud. B.4 <[.]nepriklausau jokiai grupei > Stud. B.6 <[.] nepriklausau jokiai grupei ar mažumai.> Stud. C.9 <Manau nepriklausau jokiai >

4.2. Empirinio tyrimo rezultatų apibendrinimas

Tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti kaip tam tikros asmenų grupės (studentai ir dėstytojai) suvokia socialinį teisingumą Lietuvos aukštajame moksle, kokias jo išraiškos formas apskritai žino ir mato savo

studijų ar darbo vietose bei atskleisti kokių socialinio teisingumo išraiškų jie pasigenda. Detaliai išanalizavus tyrimo metu gautus atsakymus iš tiriamųjų gauti rezultatai, kurie apipavidalinti turinio analizės metodu. Remiantis visa gauta informacija galima teigti, jog apklaustiesiems gerovės valstybės sąvoka suprantama, kaip šalyje vykdomos politikos modelis, kurio pagrindinis tikslas tai valstybės ekonominio pagrindo užtikrinimas, socialinių paslaugų bei garantijų skirstymo tolygi politika bei lygybė visiems asmenims. Konkrečiai analizuojant atsakymus pagal informantų grupes studentai demonstravo įvairesnę nuomonę, jų atsakymuose buvo ir socialinių garantijų įvairovės (išmokų, socialinių paslaugų ir pan.), daug kalbėta apie lygias teises piliečiams visose srityse bei ekonominį šalies klestėjimo užtikrinimą. Tuo tarpu aukštųjų mokyklų dėstytojai vienbalsiai teigė, jog gerovės valstybė teoriniu požiūriu yra vykdomas politikos modelis, prioritetu išskiriantis lygybės valstybėje garantą, remiantis socialinio teisingumo principais.

Siekiant atskleisti tiriamųjų suvokimą kaip teoriškai socialinis teisingumas yra suprantamas gerovės valstybėje, apibendrinti rezultatai pateikia sąvoką. Socialinis teisingumas - socialinių paslaugų piliečiams garantavimas kurį užtikrina valstybė, remdamasi socialinio teisingumo ir lygiateisiškumo principais, taip formuodami šalies politikos modelį. Lyginant gautus atsakymus iš studentų ir dėstytojų galima matyti panašumą, nes abiejų kategorijų respondentų atsakymų pagrindą sudarė, socialinis teisingumas suprantamas kaip visuotinio teisingumo ir lygybės principas.

Siekiant išgryninti atsakymą kaip suprantamos socialinio teisingumo išraiškos formos gerovės valstybėje, galima išskirti, jog visi atsakymai susiskirstė tolygiai į tris kategorijas: socialinių paslaugų užtikrinimas (kad kiekvienas asmuo privalo gauti vienodas teises į visas socialines paslaugas tokias kaip medicinos, švietimo, užimtumo ir pan.), lygios teisės ir galimybės (akcentuota, jog visi piliečiai turi turėti vienodas teises, lygias galimybes tiek darbo rinkoje, tiek švietimo sferoje bei galimybes siekti savo tikslų su valstybės pagalba ir parama) ir socialinės išmokos (valstybė turėtų užtikrinti piliečių saugumą bei socialinį stabilumą atsitikus nelaimei, turėtų suteikti visas įmanomas socialines išmokas ir pagalbą, bei visą tai skirstyti vienodai bei teisingai). Lyginant studentų ir dėstytojų atsakymus didelių skirtumų neįžvelgiama, galbūt tik tiek, jog dėstytojai labiau akcentavo lygių teisių valstybėje užtikrinimą visiems piliečiams.

Analizuojant respondentų teorinį socialinio teisingumo suvokimą, būtent aukštajame moksle, gautas apibrėžimas, kad visiškai lygybės užtikrinimas, studijų kokybė ir prieinamumas tai yra socialinis teisingumas aukštajame moksle. Toks trumpas atsakymas ganėtinai stebina, kadangi jis yra labai ribotas ir kartu labai platus. Visi tiriamieji neskaitant jų pareigų ar studijų kurso vienbalsiai teigė, jog aukštajame moksle socialinis teisingumas pasireiškia tik per lygių galimybių užtikrinimą. Tik aukštųjų mokyklų

darbuotojai išskyrė ir akcentavo studijų kokybę kaip išraiškos formą. Išanalizavus atsakymus, galima daryti prielaidą, jog arba tiriamieji nesuvokia kas yra socialinis teisingumas aukštajame moksle, arba suvokia jį labai siaura prasme.

Tačiau apklausus kokias socialinio teisingumo formas tiriamieji žino, gautas platesnis atsakymas. Buvo išskiriamos pagrindinės socialinio teisingumo išraiškos formos tokios kaip: aukštojo mokslo prieinamumas (buvo akcentuojama, jog visi asmenys turėtų galimybę studijuoti t.y. galėtų bandyti tapti studentais nesvarbu jų socialinė padėtis, amžius ar rasė), galimybėms studijuoti užtikrinimas socialinėms mažumoms (nemažas skaičius studentų paminėjo, jog švietimo įstaigos turi pasirūpinti asmenims su tam tikrais socialiniais poreikiais ir suteikti jiems teisę į pilnavertį ugdymąsi), tolerancija ir diskriminacijos nebuvimas (pabrėžiama, jog asmenys neturi būti diskriminuojami dėl jokių priežasčių ir būti priimami tiek studijų grupėse, tiek universiteto bendruomenėse vienodai), skatinimo sistemos (labai svarbiu faktoriumi buvo pažymėtas stipendijos bei kitos išmokos kurias skiria universiteto bendruomenė studentams), teisinga vertinimo sistema (pabrėžiama, jog aukštoji mokykla privalo užtikrinti visišką lygybę ir skaidrumą studijų vertinimo kriterijuose), studijų lankstumas (norima, jog studijos aukštosiose mokyklose būtų lankstesnės ir pritaikytos dirbantiems studentams) ir kokybiškų studijų užtikrinimas (aukštoji mokykla turi teikti kokybiškas studijas kurios suteiktų studentams žinių ir patirties). Rezultatai leido pamatyti kiek daug formų tiriamieji žino ir taip nustatyti, jog respondentai socialinio teisingumo išraiškas suvokia ganėtinai skirtingai. Tokia prielaida padaryta, nes kiekviena išskirta kategorija buvo pavartojama tik kelių studentų, nebuvo daug tokių pačių teiginių pasikartojimų. Kas liečia dėstytojus, jų atsakymai papuolė beveik į visas kategorijas, bet kaip išryškėjo prieš tai gautuose atsakymuose, jų pagrindinis akcentas išlieka studijų kokybės užtikrinimas.

Užduotas klausimas, kurio esmė buvo atskleisti kokias socialinio teisingumo formas pastebi savo darbo arba studijų vietoje respondentai, pateikė atsakymus, pagal kuriuos rezultatai suskirstyti į kategorijas. Taigi išryškėjusios formos buvo: aukštosios mokyklos infrastruktūros plėtojimas (šį atsakymą labai akcentavo LSMU studijų studentai bei tik vienas KTU studentas), vienas studentas teigė, jog mato skaidrę ir teisingą vertinimo sistemą universitete, studijų prieinamumas (kategorija pasikartojanti beveik visuose atsakymuose, jos esmė buvo, jog aukštosios mokyklos siekia suteikti galimybę studijuoti socialiai jautrioms grupėms, pritraukti kuo daugiau užsienio studentų ir pan.), skatinimo sistemos (visų universitetų studentai tokį atsakymą pažymėjo kaip universitete vykdomą pasikartojančią socialinio teisingumo formą), lygybė (Kauno technologijos universiteto studentas ir dėstytojas pateikė šią formą, ir Kauno technologijos universiteto studentas pareiškė, jog aukštoji mokykla jam suteikia kokybiškas studijas. Lyginant kokias kategorijas išskyrė studentai iš skirtingų universitetų, matoma, jog atsakymai arba

kartojasi pas visus studentus (kaip pvz. skatinimo sistema ar studijų prieinamumas), arba pateikiama pavieniai atsakymai kaip vertinimo sistema, kokybė ar lygybė, kuriuos visus akcentavo Kauno technologijos universitetas. Tuo tarpu dėstytojų atsakymai buvo vėl pasikartojantys, visi nurodė kaip socialinio teisingumo formą tai studijų prieinamumas, o KTU dėstytojai toliau pabrėžia studijų kokybę.

Taigi rezultatai parodė, jog tiriamieji savo aukštosiose mokyklose pasigenda: finansinės lygybės (tokius atsakymus pateikė studentai iš visų aukštųjų mokyklų), socialinės lygybės (gauti atsakymai iš KTU ir LSMU studentų), tolerancijos trūkumas (KTU ir LSMU studentų atsakymai), studijų kokybės (KTU ir LSMU studentai), nieko nepasigenda vienas studentas iš Vytauto Didžiojo universiteto, tuo tarpu kiti VDU studentai pasigenda skaidrumo t.y. pastebi korupcijos egzistavimą ar vertinimo lygybės trūkumą, o keli LSMU studentai pažymi, jog pasigenda studijų prieinamumo užtikrinimo. Įdomus pastebėjimas, jog asmenys, kurie pagal tyrimo nustatytas kategorijas priklauso socialinio jautrumo grupėms turi mažiausiai nusiskundimų arba, jeigu turi, tai jie nebūna susiję su jų turimu išskirtinumu, o dėstytojai tuo tarpu akcentuoja spragas studijose su užsienio studentais, šių programų neišbaigtumus ir pan. Prielaida, jog studentai, turintys daugiau poreikių pagal tam tikrus požymius, turi mažiau poreikių ir reikalavimų aukštosioms mokykloms negu eiliniai studentai.

REKOMENDACIJOS

Studentų atstovybei: stengtis parodyti studentų bendruomenei koks svarbus yra socialinis teisingumas mokymosi kokybei, prieinamumui bei visiems kitiems faktoriams. Tai būtų galima daryti kalbant apie šias problemas per viešus studentų susibūrimus bei vidiniuose studentų bendruomenių renginiuose. Svarbiausia yra informacijos sklaida, jog stengdamiesi patys elgtis socialiai teisingai padėsime sau ir kitiems įgyvendinti ir gauti teisingą ir tolygų mokslą.

Dėstytojams: Stengtis parodyti, jog jiems rūpi lygybė aukštosiose mokyklose, jog yra siekiama aukščiausios kokybės moksle, prieinamumo visiems asmenis, akademinio sąžiningumo bei tolygaus vertinimo už mokslinius pasiekimus.

IŠVADOS

1. Socialinė politika formuoja valstybės švietimo politiką, dažniausiai vadovaudamasi gerovės valstybės principais. Švietimo politika įgyvendindama aukštąjį mokslą remiasi socialinio teisingumo principais ir tam tikra gerovės valstybės koncepcija, kadangi skirtingi modeliai pasižymi kitokiomis socialinio teisingumo išraiškomis. Aukštasis mokslas Lietuvoje remiantis šiais principais ir išskiria prioritines sritis: kokybė, efektyvumas ir socialinis teisingumo įgyvendinimas aukštajame moksle. Socialinis teisingumas kaip sąvoka tapatinamas su tolygiu socialinių paslaugų padaliju valstybės piliečiams. O aukštajame moksle socialinis teisingumas suvokiamas kaip lygios galimybės į mokslą visiems asmenims nepriklausomai nuo jų lyties, rasės, amžiaus ar socialinės grupės.

2. Lietuvos Respublikos įstatymuose yra pateikiamos visos su švietimu susijusios sąvokos, pagrindiniai ugdymo uždaviniai, principai ir tikslai. Akcentuojama, jog švietimas Lietuvoje yra prioritėtinė sritis, ugdymasis yra kiekvieno asmens prigimtinė teisė bei pabrėžiama, jog išsilavinęs asmuo padės sukurti stiprią valstybę. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme (2009) yra pabrėžiama ką turi suteikti aukštasis mokslas asmeniui, kad valstybė užtikrina jo kokybę bei galimybes visiems asmenims jo siekti t.y. įgyvendina socialinį teisingumą aukštajame moksle.

3. Atlikus empirinį tyrimą ir jo rezultatų analizę nustatyta, jog tiriamieji socialinį teisingumą gerovės valstybėje suvokia kaip socialinių paslaugų ir išmokų užtikrinimo politiką, pagal kurią visiems turi būti suteikiamos vienodos galimybės prie socialinio valstybės gerbūvio, nepaisant jų lyties, rasės, amžiaus ar socialinės grupės. Socialinis teisingumas aukštajame moksle suprantamas kaip visiems asmenims suteikiamas prieinamumas prie mokslo, lygios galimybės ugdytis (neskaitant rasės, amžiaus ir t.t.) bei įgyti žinias, tolerancijos ir kokybiškų studijų užtikrinimas. Išskirtos pagrindinės socialinio teisingumo išraiškos formos: prieinamumas, infrastruktūros plėtojimas, skatinimo sistema, tolerancija, lygybė, kokybiškų studijų garantas bei teisinga vertinimo sistema aukštojoje mokykloje. Akcentuotos socialinio teisingumo formos kurių pasigendama: finansinė lygybė (prieinamumas prie mokslo), tolerancijos stoka, neišbaigtumas programose su užsienio studentais, studijų kokybės, skaidrumo vertinimuose už mokslo pasiekimus bei korupcijos egzistavimas.

LITERATŪRA

1. Aidukaitė (2004). *The Emergence of the Post-socialist Welfare State – The Case of the Baltic States: Lithuania, Latvia and Estonia*. Södertörn University College: Elanders Gotab.
2. Aidukaitė J., Bogdanova N., Guogis A. (2012). *Gerovės valstybės kūrimas Lietuvoje: mitas ar realybė?*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras
3. Bartaševičius R., Targamadžė V. (2012). Bendrojo ugdymo mokyklos ugdymo politika: sąvokinės erdvės kontūrų brėžtis. *Acta Pedagogika*. Vilnius
4. Balčytienė A. (2000). Žiniasklaidos tekstai. *Kalba ir technologija*. Nr. 24
5. Bernotas D., Guogis A. (2003). *Socialinės politikos modeliai: dekomodifikacijos ir savarankiškai dirbančiųjų problemos*. Vilnius: LTU Leidybos centras
6. Bieliauskienė J. (2009). *Socialinio teisingumo principų sistema šiuolaikinėje vakarų teisės tradicijoje*. Vilnius: Socialinių mokslų studijos
7. Čėsnaite B. (2002). *Studijų kokybė: aukštųjų mokyklų absolventų vertinimas*. Vilnius
8. Duoblienė L. (2010). *Švietimo politika ir globalizacija: nacionaliniai ir supranacionaliniai ypatumai*. Vilnius: Acta pedagogika
9. Dumbliauskas V. (2000). *Valstybė, rinka ir viešoji politika*. Vilnius
10. Esping-Andersen G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Great Britain: Polity Press
11. Europos sąjungos sutartis 2004 m. gegužės 1 d.
12. Guogis A. (2000). *Socialinės politikos modeliai*. Vilnius: Eugrimas, 2000.
13. Guogis A. (2000). *Švedijos socialdemokratų ideologija 1932-1994 metais*. Vilnius: Eugrimas
14. Hega, G. M., Hokenmaier, K. G. (2002). *The welfare state and education: a comparison of social and educational policy in advanced industrial societies*. German
15. Humanizmas, demokratija ir pilietiškumas mokykloje (2007). Tarptautinė mokslinė konferencija, Vilnius
16. Jankauskienė Ž., Liepuonienė R. (2010). Lietuvos binarinės aukštojo mokslo sistemos efektyvumas. *Aukštosios mokyklos konferencijos straipsnių rinkinys* p. 2-3 . Vilnius: Vilniaus kolegija
17. Jucevičienė P. (1998). *Lietuvos šiuolaikinis aukštasis mokslas – situacija ir perspektyvos*. *Edukologijos idėjos Lietuvos švietimo sistemos modernizavimui*. Kaunas
18. Jucevičienė P. (2000) Universitetinės studijos profesinio rengimo kontekste. *Socialiniai mokslai*, Nr. 3 (24). p.45
19. Jurgens O. (2005). *Social security and social justice*. German
20. Katiliūtė E. (2008). *Švietimo politika ir jos tyrimo metodologija*. Kaunas.
21. Kardelis K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex
22. Kauno Technologijos Universiteto internetinis puslapis [žiūrėta 2015 09 30]
Prieiga per internetą: <http://ktu.edu/lt/mokslas>

23. Lazutka R., Navickė J. (2010) Studijos ir socialinis teisingumas. *Filosofija. Sociologija*. T. 21. Nr.4
24. Lietuvos Respublikos Seimo 2009 m. balandžio 30 d. įstatymas Nr. XI-242 „Mokslo ir studijų įstatymas“, *Žin.*, 2009, Nr. 54-2140, 61, 101. [žiūrėta 2015 11 17]
Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=42402
25. Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. kovo 17 d. įstatymas Nr. XI-1281 „Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas“, *Žin.*, 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853; 2004, Nr. 103-3755, Nr. 120-4437; 2006, Nr. 73-2758; 2007, Nr. 43-1628, Nr. 77-3045, Nr. 81-3324; 2009, Nr. 89-3802, Nr. 93-3975; 2010, Nr. 15-701.
26. Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos internetinis puslapis [žiūrėta 2015 10 20].
Prieiga per internetą: < <https://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/tei/-istatymai> >
27. Lietuvos statistikos departamentas [žiūrėta 2015 10 15] Prieiga per internetą:
< <http://osp.stat.gov.lt> >
28. Lingard B., Rizvi V. (2008). *Globalisation and the fear of homogenisation in education*. Australia
29. Marshall, T. H. (1960). *Sociology – The Road Ahead*”, in *Class, Citizenship, and Social Development*. Garden City, NY: Anchor Books.
30. McLaren P. (2007). *Life in Schools: An Introduction to Critical Pedagogy in the Foundations of education*, Pearson Education, Inc. (Fifth edition)
31. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro internetinis puslapis [žiūrėta 2015 10 08]
Prieiga per internetą: <http://mosta.lt/images/leidiniai/Lietuvos_studiju_bukles_apzvalga_2015.pdf>
32. Meuret, D. (2001) *System of equity indicators for educational systems*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 133–164.
33. Monkevičius A. (2009). Švietimo politika. *Paskaitų gairių medžiaga*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
34. Orentavimas karjerai Lietuvoje ir Europoje internetinis šaltinis – [žiūrėta 2015 11 02]. Prieiga per internetą:
<<http://www.euroguidance.lt/education/site/showinfo/slug/aukstasis-mokslas>>
35. Plėšnys A. (2014). Gerovės valstybės modeliai šiuolaikinėje kultūrinėje tradicijoje. *Filosofija. Sociologija*, T. 25. Nr. 3, p. 137–145
36. Smalskys, V. (2005). Gerovės valstybės ir socialinės viešosios politikos krypčių teoriniai aspektai. *Viešojo politika ir administravimas* 11: p. 86–94
37. Sonda M. (2014). Gosta Esping–Anderseno gerovės valstybės koncepcija. *Polemos* 2010–2014, Nr. 1 (1) p. 33–45 Kaunas
38. Tarptautinių žodžių žodynas (2008). Vilnius: Vyriausioji Enciklopedijų redakcija
39. Trowler P. (2003). *Teaching in Higher Education*.
40. Vaidelytė E. (2007). Socialinė politika ir filantropija Lietuvoje: teorinės interpretacijos ir empirinės išvalgos. *Viešojo politika ir administravimas*. Nr. 27 , p 1-6

41. Žalimienė L., Lazutka R., Skučienė D., Aidukaitė J., Kazakevičiūtė J., Navickė J., Tamošiūnaitė V. (2011). *Socialinis teisingumas švietime: teorinė samprata ir praktinis vertinimas*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras
42. Želvys R. (2013) Lietuvos aukštojo mokslo studijų finansavimo politika: istorinė raida ir „studento krepšelio“ modelio įdiegimo padariniai. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Vilniaus pedagogikos universitetas
43. Žebrauskas V. (2005). *ES plėtros iššūkiai gerovės valstybei. Magistro baigiamasis darbas: socialiniai mokslai, politika*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas
44. Žukauskienė R. (2008). *Kokybiniai ir kiekybiniai metodai*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas
45. Захарова Т. И. (2009). *Организационное поведение*. Москва: ЕАОИ.

PRIEDAI

PRIEDAS 1 Interviu klausimynas

Socialinis teisingumas aukštajame moksle

Interviu klausimynas studentams

1. Kaip suprantate sąvoką *gerovės valstybė*?
2. Kas yra *socialinis teisingumas* gerovės valstybėje?
3. Jūsų nuomone kokiomis formomis pasireiškia socialinis teisingumas gerovės valstybėje?
4. Kaip suprantate socialinį teisingumą aukštajame moksle?
5. Kuo pasireiškia socialinis teisingumas aukštajame moksle?
6. Kokias socialinio teisingumo formas pastebite savo aukštojoje mokykloje?
7. Kokių socialinio teisingumo formų pasigendate ir manote, jog jos būtų reikalingos aukštosiose mokyklose?
8. Duomenys apie informantą:
Aukštoji mokykla;
Kursas;
Lytis;